

VASA UNIVERSITET

Filosofiska fakulteten

Emmi Ketola

Semantiska förändringar i svenskspråkiga översättningar av tidningsknepen
i *Niksi-Pirkka*

Avhandling pro gradu i svenska språket

Vasa 2017

INNEHÅLL

TIIVISTELMÄ	3
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte	7
1.2 Material	8
1.3 Metod	11
1.4 Tidigare forskning	12
2 GENRE OCH TEXTTYP	16
2.1 Genre, textsort och stil	17
2.2 Texttyp och funktion	21
2.3 Humor i text	22
3 FENOMENET NIKSI-PIRKKA OCH KNEPTRADITIONEN I FINLAND	25
3.1 Knepen och finländarna	25
3.2 Språkliga drag i tidningsknep	27
4 ÖVERSÄTTNINGSVETENSKAP OCH SEMANTIK	32
4.1 Översättning som process	33
4.2 Kultur och kontext	35
4.3 Översättningskritik och semantik	35
4.3.1 Denotation och konnotation	36
4.3.2 Ekvivalens och adekvathet	39
4.3.3 Översättningsbyten	40
5 ANALYS AV ÖVERSÄTTNINGSBYTEN I MATERIALET	44
4.1 Tillägg	46
4.1.1 Explicitgörande tillägg	47
4.1.2 Semantiska tillägg	49
4.2 Utelämnningar	50

4.2.1 Implicitgörande utelämningar	51
4.2.2 Semantiska utelämningar	53
4.3 Betydelsenyanser och inexaktheter	55
4.4 Direkta fel	57
6 SLUTDISKUSSION	60
LITTERATUR	63

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta****Tekijä:**

Emmi Ketola

Pro gradu -tutkielma:Semantiska förändringar i svenskspråkiga översättningar av tidningsknepen i *Niksi-Pirkka***Tutkinto:**

Filosofian maisteri

Oppiaine:

Ruotsin kieli

Valmistumisvuosi:

2017

Työn ohjaaja:

Harry Lönnroth

TIIVISTELMÄ:

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella ja analysoida muutoksia suomenkielisen *Pirkka*-lehden *Niksi-Pirkka*-palstan ruotsinkielisissä käännöksissä, jotka on julkaistu *Birka*-lehdessä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kääntäjän tekemät muutokset, sekä sisältöön vaikuttamattomat että sisältöön vaikuttavat semanttiset muutokset.

Semanttisilla muutoksilla tarkoitetaan kääntäjän tekemiä muutoksia, jotka muuttavat käännöksen sisällön merkitystä. Vertailemalla alkuperäisiä nikskejä ja niiden käännöksiä tutkin kääntäjän tekemiä muutoksia ja sitä, vaikuttavatko ne alkuperäisten suomenkielisten niksien sisältöön, kuten välineiden käyttötapaan. Pohdin myös, mistä muutokset mahdollisesti johtuvat. Analysoidessani muutoksia käytän apunani *MOT Norstedts Svenska Ordbok*-, *MOT Ruotsi*- sekä *WSOY Suomi-ruotsi-suomi-sanakirjaa*. Muutoksien luokittelussa sovellan Rune Ingon mallia jakamalla muutokset lisäyksiin, poisjättöihin, merkitysvivahteisiin ja epätarkkuuksiin sekä virheisiin. Lisäykset ja poisjätöt jaan lisäksi semanttisiin lisäyksiin ja eksplisiittisiin lisäyksiin, poisjätöt semanttisiin poisjättöihin ja implisiittisiin poisjättöihin.

Olen rajannut aineistoni vuoden 2014 vuosikertaan, ja aineisto koostuu kymmenestä *Niksi-Pirkka*-palstasta. Suomenkielisissä *Pirkka*-lehdissä nikskejä oli yhteensä 120 kappaletta, mutta ruotsinkielisessä lehdessä kaksi niksistä oli yhdistetty.

Kontrastiivisessa tutkimuksessani käytän laadullista tutkimusmenetelmää luokitellessani aineistossa esiintyvät muutokset sekä määrällistä tutkimusmenetelmää laskiessani aineistossa esiintyvät muutokset.

Alkuperäisten niksien ja käännösten vertailu osoittaa, että teksteissä esiintyviä muutoksia oli yhteensä 858, joista 66 prosenttia oli merkitystä muuttavia. Pääasiassa muutokset olivat lisäyksiä sekä merkitysvivahteita ja epätarkkuuksia. Huolimatta muutosten suuresta määrästä suurin osa niksistä pysyi samankaltaisina lähtöteksteihin verrattuna.

AVAINSANAT: översättning, tidningsknep, Niksi-Pirkka, semantik, tillägg, utelämningar, betydelsenyanser, direkta fel

1 INLEDNING

Världen kring oss är full med översättningar och det kan hända att vi själva inte ens tänker på detta när vi ser en text. Språket vi använder och dess ord och uttryck är sällan bara språkets egna, utan de är ofta översättningar. För att vi ska förstå andra och de ska förstå oss, behöver vi en bred skala ord av och uttryck som beskriver det vi vill säga. (Aaltonen, Siponkoski & Abdallah 2015: 7.) Kommunikation och speciellt språkbruk grundar sig på *funktion*, mera specificerat på ett behov av att överföra ett meddelande från en individ till en annan. Språket är ett sätt att kommunicera genom att uttrycka sig själv och har blivit formulerat av samhället och kulturen. Därmed översätter vi inte heller i onödan, det vill säga vi har en målsättning när vi överför en text som har producerats i en annan språkgemenskap till målspråkets läsare på ett ändamålsenligt sätt. Därför måste översättaren tänka efter varför, till vilket behov, till vem och hur texten ska översättas. (Kumpulainen 2015: 28.)

Enligt Salmi (2010: 9) är cirka en tredjedel av de texter som vi dagligen läser översättningar. Salmi och Vihonen (2007: 4) har genomfört också tidigare en liknande undersökning med läsjournaler och då var cirka 40 procent av det vi läste översättningar av andra texter. Vi läser dagligen till exempel litteratur och textningar på tv-program, men också broschyrer, bruksanvisningar, instruktioner av förpackningar, reklam, webbsidor och nyheter som ofta är bearbetade av en översättare. (Kumpulainen 2015: 23.) Oavsett detta vet eller tänker människorna inte på att de vanliga texterna kan vara översättningar. Därmed kan man tänka att översättaren har lyckats i sitt arbete eftersom översättarens arbete enligt Vehmas-Lehto (1999: 12) är att överföra källtextens innehåll och betydelse till måltexten så att den känns som en självständig målspråklig text. Det betyder att man inte alltid kan följa källtextens språkliga form utan översättaren måste tänka på textens innehåll och målgrupp. När man översätter för en viss målgrupp måste man också tänka på kulturen och hur den påverkar texten. Därför använder översättaren olika strategier för att måltexten ska ha en viss funktion.

I ett land med två nationalspråk är översättning av olika slags texter och dokument vanligt. Av Finlands cirka 5,5 miljoner människor har ungefär 5,3 procent svenska som

modersmål. Största delen, det vill säga 88,7 procent av befolkningen har finska som modersmål medan samiska, ryska och övriga språk bildar resten av språken i statistiken (Tilastorekisterikeskus 2016). Det betyder att det behövs dokument på båda nationalspråken och oftast översätter man dokument till finska eller svenska beroende på vilket språk originaltexterna har publicerats.

Finländarna läser flitigt dagstidningar och tidskrifter både i pappersform och i elektroniska upplagor. Det är allt mera vanligt att man läser tidningar och tidskrifter också med mobilapparater, till exempel med en mobiltelefon, pekplatta eller dator. (Lehtinen 2016.) Dagstidningarnas elektroniska upplagor intresserar läsarna och till exempel den mest lästa e-tidningen *Helsingin Sanomat* har dagligen cirka 99 000 läsare. Efter *Helsingin Sanomat* kommer ett par tidningar som också har haft betydligt flera läsare dagligen än resten av tidningarna. De näst populäraste elektroniska versionerna var år 2016 *Aamulehti* (20 000), *Turun Sanomat* (11 000), *Keskisuomalainen* (9 000) och *Lapin Kansa* (9 000) (KMT 2016a.). Tidigare har man bara räknat ihop läsantalet på tidningarnas elektroniska upplagor samt papperstidningar, men nu har *KMT* (*Kansallinen Mediatutkimus*) utdelat upplagorna så att man kan också jämföra läsantalet med andra elektroniska upplagor. Även om digitala upplagor har blivit allmännare är tryckta tidskrifter ändå populärast bland läsarna i Finland. (KMT 2016b.) Finländarna anser också att tryckta dagstidningar är det mest trovärdigaste mediet och åsikten har stärkts under de senaste åren. Enligt undersökningen anser 79 procent av finländarna att tryckta dagstidningar är pålitliga medier. (Sanomalehtien Liitto 2016.) Det är viktigt att också översättningar är noggranna och lika pålitliga som källtexter för att tryckt material ska kunna behålla sin status som pålitligaste mediet.

Flera tidskrifter, till exempel *Hemmets*, *Vår Bostad* och *Allas* innehåller en spalt med tips och råd för vardagen. Man vill underlätta vardagen och dela med sig av goda tips också till andra läsare. (Orrenmaa 2006: 13.) Knepen har publicerats också i Keskos kundtidningar, i den finskspråkiga tidningen *Pirkka* och i den svenskspråkiga kundtidningen *Birka*. Tanken med knepen är att tipsa andra läsare om nyttiga redskap, till exempel strumpbyxor som kan användas på flera olika sätt i vardagen. I min avhandling pro gradu vill jag studera om tipsens innehåll och användningssätt av olika redskap har

förmedlats oförändrade av översättaren. Också den nutida kulturen DIY (*Do It Yourself*) har säkert inverkan på att folk gärna vill göra och testa saker själva. I kapitel 2 kommer jag att behandla knepfenomenet i detalj.

Jag valde ämnet eftersom jag är intresserad av översättning, speciellt hur översättarens val i översättningsprocessen påverkar översättningar. Man ser nuförtiden översättningar på olika kvalitet och det är intressant vad som ligger bakom översättningarna. Jag fortsätter min avhandling pro gradu om samma tema som min kandidatavhandling, men kommer att undersöka ämnet utförligt. I detta sammanhang skulle det vara intressant att också studera hur översättaren har förstått de finska knepen och om det förekommer nya sätt att använda olika redskap.

Humor är en svår aspekt att forska i men olika drag i texter kan skapa humor i knepen. De finskspråkiga knepen är oftast humoristiska men de svenskspråkiga översättningarna är sakligare och innehåller inte lika mycket humoristiska drag. Är det översättarens val eller varför är språket annorlunda i översättningarna? Är finskan och svenskan så annorlunda gällande grammatik och struktur? Eller handlar det bara om finsk knepkultur? Språk och kultur kan inte skiljas åt, utan varje språk har sin egen struktur och sitt eget ordförråd som miljön och kulturen kring språket har format. (Hiirikoski 2006: 37.) Det kan hända att knepen är mera typiska för de finskspråkiga, men vilka faktorer som leder till det reflekteras i kapitel 3.

1.1 Syfte

Syftet med min avhandling är att undersöka förändringar i översättningar av tidningen *Pirkkas* knepsidor som publiceras i den svenskspråkiga tidningen *Birka* i ett semantiskt perspektiv. Jag är intresserad av de frivilliga översättningsbyten och speciellt de semantiska översättningsbytena. Alla frivilliga översättningsbyten förändrar inte betydelsen och jag kommer också att behandla tillägg och utelämnningar som inte förändrar det semantiska innehållet för att klargöra skillnaderna mellan de två typerna av översättningsbyten. I min undersökning avser jag med *semantiska förändringar* de

betydelseförändrande semantiska olikheter som finns mellan en källtext och dess översättning. Jag kommer att jämföra källtexterna, de finskspråkiga knepen med de svenskspråkiga översättningarna och diskutera orsaker till varför översättaren eventuellt har valt att göra förändringar.

I min kandidatavhandling antog jag att det semantiska innehållet borde ha förmedlats till översättningarna eftersom knepen är instruktioner och tips. Därmed skulle det inte vara ändamålsenligt att översättaren skulle ändra de tips som läsarna har skickat in. Förverkligandet av knepen kunde då vara helt annorlunda. När det är fråga om anvisningar och speciellt bruksanvisningar ska läsaren kunna använda maskinen eller redskapet på det avsedda sättet (Tiittula 2011: 11). Resultatet av kandidatavhandlingen var att det fanns överraskande många semantiska förändringar och därför antar jag nu att det också finns flera semantiska förändringar. Eftersom jag har valt att forska i ämnet vidare vill jag veta om det också finns förändringar i översättningarna som inte förändrar budskapet i originaltexten.

I min avhandling kombinerar jag genre- och texttypsforskning med översättningsvetenskap eftersom texttyp är ett viktigt redskap för översättaren. Med hjälp av förståelse av källtextens texttyp är det lättare att få också översättningen att passa i sin miljö och uppnå sitt syfte.

1.2 Material

Som material har jag valt årgången 2014 av *Pirkka* respektive *Birka*. Tidningen *Pirkka* är Keskos finskspråkiga kundtidning och alla finskspråkiga som har beställt ett K-Plus-kort och som har köp som överskrider 250 euro i månaden under de senaste 12 månaderna får kundtidningen (Pirkka 2016). Kesko är ett börsnoterat företag inom handelssektorn som omfattar livsmedels-, hem-, sällanköps-, bygg-, bil- och maskinhandel, och har cirka 2 000 butiker i Finland, Sverige, Norge, Estland, Lettland, Litauen, Ryssland, Vitryssland och Polen. Kesko och K-Köpmän bildar tillsammans K-Group. (Kesko 2017a.)

Tidningen *Birka* är motsvarigheten till den finskspråkiga tidningen *Pirkka* som har översatts till svenska. Båda tidningarna publiceras tio gånger om året, men Kesko bestämde år 2012 att *Birka* bara kommer ut i elektronisk form på Pirkka.fi (Järvenpää 2014). Varje nummer av *Pirkka* kommer ut som papperstidning men är också tillgänglig på nätet på tidningens webbplats (Pirkka 2016). *Pirkka* och *Birka* innehåller nyheter, reklam och nyttiga tips för hem och boende, mode och skönhet samt hobbyer. År 2016 fanns inte *Birka* längre som en hel tidning, utan en del av *Pirkkas* innehåll har översatts till svenska och är tillgänglig vid webbsidan. (K-Plussa kundtjänst 2017.) Enligt K-Plussas kundtjänst (2017) har matrecepten varit den populäraste delen i *Pirkka* och den förnyade svenskspråkiga tidningen *K-Mat* kan läsas på webbsidorna. Därtill utkommer ännu K-lantbruks tidning *Åker Birka* på svenska fyra gånger om året både i pappersform och i elektronisk form. Ifall inköpen som krävs uppnås, postas *Pirkka* också till kunder i de nordiska länderna. (K-Plussa kundtjänst 2017; Åker Birka 2017.) Enligt K-Plussa kundtjänst (2017) ska *Pirkka Media* som *Pirkka* tillhör vara en nyttig mediehelhet för deras kunder, där även de digitala kanalerna som webbsidorna, digitaltidningen, *Facebook*, *Pinterest* och *Twitter* ingår. Materialet har insamlats på webbsidan hösten 2015 då både *Pirkka* och *Birka* ännu var tillgängliga på *Pirkkas* webbsida. År 2017 finns det inte längre något svenskspråkigt material på *Pirkka.fi*. Den finskspråkiga knepspalten finns nuförtiden också på *Pirkkas* webbsida, även om det publiceras ännu ett tjugotal knep på *Pirkka*-tidningens knepspalt.

Pirkka-tidningens historia börjar redan år 1933 när den grundades som en marknadskanal för privata affärsmän. Redan från början publicerades det råd för husfruar och underhållning för familjens barn. Efter 1970-talet blev *Pirkka* landets ledande kundtidning och på 1990-talet nådde tidningen sitt rekord enligt upplagor och läsare. Det har hänt flera förändringar under årtiondena och 1997 köpte Kesko kundtidningen av K-kauppiasliitto och *Pirkka* blev en kundtidning som skickades till varje kund. År 2001 sålde Kesko kundtidningen till Yhtyneet Kuvalehdet. (Kesko 2003.) *Pirkka* är en av de största kundtidningarna i Finland enligt upplaga, samtidigt som också *Birka* har haft en av de största upplagorna på svenska i Finland då den ännu publicerades (Jägerhorn 2011; Kesko 2013). *Pirkkas* papperstidning har enligt *Aikakausmedia* (2017) haft en upplaga på 800 000 som skickats till kunderna. Under år 2016 har tidningen haft cirka 2,4 miljoner

läsare och den var Finlands mest lästa kundtidning enligt Kansallinen mediatutkimus (KMT) vars resultat publicerades i september 2016 (Kesko 2016). De största upplagorna tidskrifter i KMT har under flera år varit kund- eller gratistidningar (Uusi Suomi 2011).

Ungdomar i 18–24 års ålder är flitigast att använda desktop-innehåll jämfört med andra läsare. Under fem år har den månatliga användningen av innehåll för surfplatta uppstigigt från en procent till 19 procent (Aikakausmedia 2016b). Tidskrifternas läsarantal enligt användningssätt har varit 79 procent tryckta tidskrifter, 33 procent dator, 26 procent mobil och 19 procent surfplatta. (Aikakausmedia 2016a.) Om man jämför *Pirkka* och *Birka* med andra kundtidningar har till exempel S-gruppens kundtidning *Yhteishyvä* haft en upplaga på cirka 1,85 miljoner och den svenskspråkiga versionen *Samarbete* har haft en upplaga på cirka 0,53 miljoner enligt 2015 års upplagekontroll (Media Audit Finland 2016).

Knepsidorna i tidningen *Pirkka* i årgången 2014 innehåller i medeltal 14 stycken knep som läsarna har skickat till redaktionen. De är oftast korta, humoristiska och beskriver något nytt sätt att använda till exempel husgeråd. Det kortaste knepet (exempel 1) innehåller 5 ord och det längsta knepet (exempel 2) innehåller 35 ord. Oftast är knepen formulerade som hela meningar och det finns också tilltal eftersom det är fråga om instruktioner.

- (1) Saat munkkeihin kauniin reiän omenaporalla. (*Pirkka* 5/2014)
- (2) Kaunis ja ekologinen pääsiäismunien värjäys syntyy sipulin kuorilla ja riisinjyvillä. Kääri ensin raaka kananmuna sipulinkuoriin ja ripottele riisiä munaa vasten. Sen jälkeen kääri muna, sipulinkuoret ja riisi tiukkaan foliopakettiin ja keitä normaalisti. Saat hienot marmorikuviot. (*Pirkka* 4/2014)

Knepspalten innehåller 14 stycken knep. Eftersom *Pirkkas* knepsidor fyllde 40 år 2014 finns det också ett äldre *klassiskt knep* från de tidigare åren som har varit populärt då. Exempel (3) har publicerats år 1974 som var den första årgången där *Niksi-Pirkka* publicerades.

- (3) Jos työskentelet toisten nukkuessa, leikkaa sukkahousuista jalkaosat ja vedä aamutossujen päälle. Eivätpä läpsytä. (Pirkka 6–7/2014)

Varje knepspalt innehåller också ett knep som har blivit belönat som *månadens knep*. Exempel (4) är ett knep som redigeringen har valt som månadens knep.

- (4) Sukset ja sauvat saa nippuun sukkahousuilla. Sukkiksilla voi viimeistellä myös voitелun, ellet sitten käytä niitä hikinauhoina. (Pirkka 1–2/2014)

Materialet består av en årgång på båda språken, vilket betyder 10 upplagor av tidningen *Pirkka* och 10 upplagor av tidningen *Birka*. Jag har valt årgången 2014 eftersom den är den sista årgången då båda tidningarna har publicerats. Årgången 2014 av *Birka* har publicerats i elektronisk form och varit tillgänglig på *Pirkkas* webbsidor.

1.3 Metod

I analysdelen kommer jag att undersöka hur innehållet i källtexten har överförts i de svenskspråkiga översättningarna. Jag analyserar materialet genom att läsa det mening för mening och jämföra källtexten och översättningen med varandra. Jag analyserar om alla betydelsekomponenter som finns i källtexten också finns i översättningen och tvärtom. Med *betydelsekomponent* syftar man i semantisk forskning till den semantiska egenskap som är en del av ett uttrycks betydelse och hjälper översättaren att klarlägga ordens denotation (se avsnitt 3.2). (Ingo 2007: 90.)

Jag börjar med att läsa knepen och markera alla förändringar mellan originaltexten och översättningen. Som hjälp i analysdelen använder jag ordböcker som *MOT Norstedts Svensk Ordbok* (2013), *MOT Ruotsi* (suomi–ruotsi och ruotsi–suomi) (2017) och *WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja* (2007) när jag jämför originalet och översättningen. Sedan exciperar jag förändringarna och kategoriserar dem enligt Ingos (1990: 254) modell i *tillägg*, *utelämnningar*, *betydelsenysanser* eller *inexaktheter* och *direkta fel*. Jag kommer också att analysera och indela tillägg i semantiska och explicitgörande tillägg

samt utelämningar i semantiska och implicitgörande utelämningar. Jag räknar upp förändringarna enligt kategorier och presenterar resultaten i tabeller.

Min undersökning är kontrastiv och jag använder kvalitativa metoder när jag kategoriserar förändringarna enligt Ingos modell. Eftersom jag tillämpar Ingos modell är min undersökning deduktiv. Jag använder också kvantitativa metoder när jag räknar de förändringar som jag har excerperat ur materialet. Min analys av översättningarna baserar på mina egna tolkningar.

1.4. Tidigare forskning

Jag har undersökt semantiska förändringar i min kandidatavhandling och vill studera ämnet vidare eftersom särskilt knepen och språket inte har undersökts tidigare. Semantiska förändringar har varit ett populärt ämne i avhandlingar inom översättningsvetenskap. De flesta undersökningar som jag har använt som bakgrundsmaterial har publicerats vid Vasa universitet. Troligen är stadens tvåspråkighet och språksituationen ett intressant undersökningsämne. Inom översättning har de flesta semantiska analyserna haft skönlitteratur både för vuxna och för barn som undersökningsmaterial, men det finns några avhandlingar som också har haft facktexter och mera specificerat bruksanvisningar som undersökningsmaterial.

Vid Vasa universitet har Havusela (2011) analyserat semantiska och pragmatiska förändringar i översättningar till svenska av sagor av Mauri Kunnas. De två böckerna har haft egna översättare och hon har också jämfört mängden av översättningsbyten. Resultat med hennes undersökning visar att båda översättarna hade gjort flera förändringar, men att sagornas innehåll inte förändrades mycket även om att det fanns ett större antal semantiska förändringar. Det kom också fram att de flesta förändringarna mest handlade om enstaka ord och inte hela meningar eller satser. Granlund (2012) har undersökt tillägg och utelämningar samt deras inverkan på översatta företagsbroschyrer av Naantalin kylpylä och Rantasipi-kedjan. Rantasipi-kedjans broschyrer var mer fritt översatta jämfört med broschyren av Naantalin kylpylä. Hennes resultat visade att de semantiska fallen var färre än

de explicit- och implicitgörande fallen av tillägg och utelämnningar. Tillägg och utelämnningar påverkade mest på genren i de översättningar som var översatt mer fritt.

Rasku (2013) har undersökt semantiska och pragmatiska förändringar i en översättning av en handbok för en hästägare. Resultaten visade att det fanns semantiska förändringar, men också förändringar som inte förändrade innehållet. Eftersom källverket var svenskt hade översättaren valt att anpassa översättningen för finländarna. Undersökningen visade också att även om det handlade om fackspråklig text hade översättaren gjort en hel del förändringar. Högnabba (2017) har även undersökt semantiska förändringar i bruksanvisningar för bastuugnar i sin avhandling och hennes resultat visar att översättaren har tagit hänsyn till mottagaren i vissa fall, men att det även finns semantiska förändringar som gör att viktig information för användaren har lämnats bort.

Semantiska förändringar har undersökts vid Uleåborgs universitet av Huhtala (1995: 19–21) som har undersökt påverkningar av semantiska förändringarna i olika textsorter. Som undersökningsmaterial har hon haft ledare, artiklar, broschyrer, skönlitteratur, en vetenskaplig text och en lagtext. Resultaten av hennes undersökning visade att vissa semantiska förändringar kan påverka textens budskap. Som bakgrund och stöd till min avhandling använder jag också delvis Rune Ingos lingvistisk-pragmatiska analysmodell för de semantiska förändringarna.

Genre, texttyp, textsort och stil har varit populära forskningsämnen bland språkforskare. Man har forskat i genre och speciellt efter 1990-talet har det varit ett populärt ämne, även om begreppet *genre* är mycket äldre och har använts inom litteratur, konst och filmhistorien. (Mauranen 2006: 214.) Genreforskningen har varit populärt inom olika vetenskapsområden. Det finns forskning inom ämnet i språkvetenskap på flera olika språk och jag kommer att presentera några centrala teorier senare (se avsnitt 2.1). Swales (1990: 45–46) och Bhatia (1993: 13–16) har definierat begreppet genre inom sina verk på engelska, Hellspång och Ledin (1997: 24) på svenska samt Shore och Mäntynen (2006: 13–16) på finska. Gemensamt för dessa forskare är tanken om genre som en social aktivitet. Under de senaste åren har forskningen inom de olika vetenskapsområdena

fokuserat på genrens centrala läge i all mänsklig aktivitet där man producerar, förmedlar eller tolkar betydelser (Heikkinen & Voutilainen 2012: 17).

Översättningsvetenskap är ett tvärvetenskapligt och mångsidigt vetenskapsområde där det finns mycket att forska i. Man har undersökt både översättning och tolkning samt fenomen som är förknippade med deras funktioner och användning. Undersökningar behandlar oftast översättning inom en viss textsort där man har fokuserat på processen, aktörernas roll och positioner. (Kinnunen 2012: 581.) Inom översättning har till exempel Rune Ingo undersökt och presenterat teorier om översättning, som jag också tillämpar och behandlar senare i denna avhandling (se kapitel 4). Målspråk, konventioner och genre är intressanta forskningsämnen och jag är speciellt intresserad av förhållandet mellan källspråket och målspråket. Översättaren ska iaktta denna förhållande för att förmedla källtextens innehåll till målspråket och skapa en likadan effekt med översättningen som källtexten har gjort. Att jämföra källtexten och måltexten behandlas inom översättningsvetenskap med hjälp av översättningskritik. Syftet med denna avhandling är också att jämföra källtexten och måltexten samt analysera de semantiska förändringar som översättaren har gjort.

Knep är en speciell texttyp och har drag av olika texttyper eftersom de är råd som läsarna har skickat in till redaktionen som till exempel insändare (se avsnitt 3.2). Språkligt kan de alltså vara hurdana som helst och innehålla språkligt ologiska val. Fackspråkstexter är oftast formulerade av en grupp specialiserade språkanvändare som har till exempel samma yrke eller fritidssysselsättningar. Språkanvändning i ett visst fall orsakar ett typiskt sätt att använda språket eller en viss vokabulär. Fackspråk som uppdelas oftast enligt yrkes- och intresseområden kallas inom språkforskning för *teknolekter*. Mindre och mera begränsade subspråk kallas för *minilekter* och de kan också anses vara underordnade inom teknolekter. (Ingo 2007: 224). Man kunde enligt denna syn även se att knep är formulerade av samhället och det finns en viss stil som upprepas i dem. Då kunde man anse att de skulle kunna vara sin egen minilekt. Typiska minilekter enligt Ingo (2007: 224) är väderleksrapporter, stickmönster, läkarrecept, sjukjournaler och matrecept. Om man jämför knep med ovannämnda kan man säga att de har motsvarande drag och en förhållande med mottagaren som till exempel ett matrecept (se avsnitt 2.1).

I min avhandling kombineras flera ämnen, översättning, texttyp och semantik, eftersom materialet består av översatta texter som har drag av olika textsorter och texttyp. Problem med översättning av olika texttyper framkallar också skillnader mellan texttyper i olika miljöer och kontexter. Dessa problem har anknytning till användningssyfte, framställningssätt eller struktur på olika språk. Katharina Reiss har forskat i texttypernas inverkan på översättningsmetoder redan på 1970-talet. (Kinnunen 2012: 583.) Knepen är något typiskt för finländare åtminstone på finska och för finskspråkiga (se avsnitt 3.1), men går det att förmedla knepen som sådana till ett annat språk och till en annan kultur? Finlandssvenskarna har skickat också in sina knep, men när det handlar om något kulturellt speciellt kan det vara att det finns något i knepen som inte förmedlas till svenskspråkiga i Sverige.

2 GENRE OCH TEXTTYP

Enligt Rahtu (2011: 12–13) är *genre* och *textsort* delar av samhällets kommunikationsredskap som inte kan skiljas från deras liv och de förändras samtidigt som kommunikationsbehoven förändras. Typiskt för en genre enligt Hellspong och Ledin (1997: 24–25) är att den är knuten till en viss situation som bildar utgångspunkten eller ramen för dess användning och på detta sätt får vi en naturlig anknytning mellan textslag och verksamheter. Det betyder att man i språkforskning behöver iaktta texttypernas relation till språkgemenskap eftersom kontexten spelar en stor roll i kommunikationen. ”De människor som känner till och använder samma genrer bildar en form av kommunikationsgemenskap som vi kan kalla för ett *textsamfund*”, skriver Hellspong och Ledin (1997: 24).

Termen *genre* är en bekant term inom språkforskningen, men det finns också andra termer som beroende på kontexten är dess motsvarigheter eller närbegrepp. Sådana är till exempel *textsort* som nuförtiden används också som synonym till *genre* (fi. *genre*, *tekstilaji*). (Shore & Mäntynen 2006: 35–36.) Med termen *texttyp* (fi. *tekstityyppi*) syftar man till klassificeringen som formuleras enligt språkets form och struktur. Termerna används ofta annorlunda på olika språk eftersom de liknar varandra innehållsmässigt och i fråga om språklig form, men i denna avhandling kommer jag att använda begreppen som presenterats ovan. Enligt Reiss och Vermeer (1986: 99–100) syftar begreppet *textsort* på texternas konventioner som är kulturbundna och *texttyp* syftar på textens syfte, som kan vara informativt, expressivt eller operativt.

Även om människor inte känner till de existerande *textsorterna* eller *genrerna* kan de oftast skilja och klassificera olika texter, till exempel nyheter, ledare eller vitsar (Rahtu 2011: 12). Människor förstår alltså ändå skillnader och kanske användningssyften av en text utan att vara medveten om den lingvistiska aspekten som språkforskarna ser. Därmed är *textsorten* och *texttypen* för översättaren inte bara ett sätt att förstå en text, utan ett redskap att få översättningens struktur, vokabulär och stil att passa in i den nya miljön så att också läsaren kan förstå syftet. (Rahtu 2011: 11–13.) Enligt Heikkinen och Voutilainen (2012: 17) kan man närma sig nästan vilken som helst mänsklig aktion ur genresynvinkel.

Talat och skrivet språk tillhör vår vardag och vi använder språk för att kommunicera med varandra. I detta kapitel kommer jag att behandla de centrala termerna för undersökning av knepens funktion med hjälp av språk och textsort.

2.1 Genre, textsort och stil

Enligt Hellspong och Ledin (1997: 24) är genre en socialt förankrad textsort, som har fått sitt namn av sina användare och som är rotad i en viss verksamhet. Med termen *genre* syftar man till en grupp texter som liknar varandra och har liknande egenskaper. Ordets etymologi finns i latinets *genus* som betyder en grupp med gemensamma egenskaper. Begreppet *genre* kommer från antiken och Aristoteles äldsta verk som handlar om konstart och indelar poesin i epik, tragedi och komedi. Inom lingvistikens började man använda begreppet först på 1980-talet även om forskarna hade funderat på klassificeringen av tal och skrivna texter redan tidigare. (Shore & Mäntynen 2006: 13–16, 35.)

Begreppet genre är centralt inom språkvetenskapen, men det används också inom litteraturforskningen, retoriken och mediaforskningen (Makkonen-Craig 2008: 207). Genre och textsorter kan ses ur olika synvinklar och de betonar olika aspekter beroende på synvinkeln. Även om det finns olika syn på genrens specifika definition har man inom språkforskningen från 1990-talet betonat genren som social aktivitet. (Ledin 2001: 27–28; Heikkinen & Voutilainen 2012: 17–19.) Till exempel Ledin (2001: 4) ser begreppet som en möjlig förmedlande länk mellan textuella och sociala förhållanden, som fokuserar mera på texthelheter än enskilda språkliga drag.

I början av genreforskningens historia var man först intresserad av grammatiska drag och forskarna har utrett gemensamma former i texter och det som man kan se i texterna. Efter det har man undersökt strukturella drag och till sist har man koncentrerat sig på textens kontext och dess påverkan. (Bhatia 2004: 4–10.) Bhatia (2004: 22–23) indelar den nutida genreanalysen i tre olika delar på grund av klassificeringen av en genre. Genren kan anses vara en retorisk aktion, en social process eller man kan fokusera på texternas syften och

deras likformighet. Swales (1990: 46) anser med sin definition av genre att genretillhörighet uppstår genom att vi kan se en text som en del av en social process med ett visst mål. Han har varit speciellt intresserad av textsortens syfte och sociala kontext eftersom han ser genre som en grupp kommunikativa händelser som har ett gemensamt syfte. Enligt Swales (1990: 45–46) teori bildar gruppen av dessa händelser en genre när de har gemensamma syften.

Det finns dock problem med Swales (1990) teori eftersom vissa texter kan ha till och med flera syften eller det kan vara svårt att hitta syftet. Bhatia (1993: 13–16) har utvecklat teorin vidare och betonar att det finns texter som inte har något särskilt syfte på den aktivitet som de ska framkalla. Han påstår också att alla aktioner inte är naturliga, utan de som är medvetna om genrens konventioner kan använda dem i sina egna syften och för att nå samhällliga mål. Eftersom vi har vissa regler som gäller kommunikation bildas ett slags system som möjliggör att vi känner igen olika textsorter och genrer. (Bhatia 1993: 13–16.) Pietikäinen och Mäntynen (2009: 89–90) ser också genren som en viss social aktivitet med ett visst syfte, men tar också fram problematiken med att genre möjliggör social aktivitet men också samtidigt begränsar den. Genre ses som social aktivitet för att samfundet har skapat den med sina vanor. När begreppet eller uttrycket kommer från en viss språkgrupp med särskilda krav, till exempel universitetsvärlden, kan det vara svårt att förstå genrens begränsningar utanför samfundet. På detta sätt underhåller samfundet sina normer som skapar genren i dess helhet. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 89–90.)

Under åren har *textsorter* kategoriserats på flera olika sätt. Enligt Kalliokoski (2006: 240) och Rahtu (2011: 15) formuleras textsorter och genrer kulturellt som en del av samhällets sociala vanor och ett kriterium för existerandet av olika klasser är att samhället har givit dem ett namn som blivit allmänt och etablerat sig i användning. Man kan också anse att orsaken till namngivning av en textsort baserar sig på deras uppgifter samt hurdan aktion man syftar på och därför använder man också termen *texttyp*, som beskriver texten utgående från dess funktion.

Enligt Taavitsainen (2006: 269) kan genre förbli nästan oföränderlig en längre tidsperiod beroende på dess bruk och formulering. Till exempel *recept* har hållit genrens

karaktäristiska drag länge. Det beror på att man i samhället associerar de karaktäristiska dragen bara till en viss genre och använder dem bara i likadana sammanhang. Recept ger råd för tillverkning av läkemedel, mat eller till exempel bläck eller färgämne (Taavitsainen 2006: 269). Recept förekommer i olika kontexter, men deras karaktäristiska drag är alltid liknande. Receptens innehåll och funktion har utformats under århundraden till en noggrann handledande genre och det finns motsvarande exempel från andra språk som svenska, tyska, latin, franska och engelska. (Taavitsainen 2006: 269–270, 272.)

Genre anses vara en språklig uttrycksform av en social aktivitetstyp och texter inom samma genre har en gemensam kulturell och social funktion. När man definierar en genre är de kulturella och sociala funktioner viktigare än texternas likhet på deras språkliga drag. (Makkonen-Craig 2008: 207.) Dessa språkliga drag definierar begreppet *register*, som syftar till textens variation i en viss situation. Olika situationer kräver olika formella grad, det vill säga högstil, allmänspråk, vardagsspråk och slang. (Voutilainen 2012a: 70.) Eftersom genrer är en daglig upplevelse av språket väljer vi därför att använda texter och språklig form enligt behovet (Mauranen 2006: 214). Därmed är situationen där språket används den viktigaste faktorn som påverkar den språkliga formen. Olika språkbrukssituationer kräver olika sätt att uttrycka sig och då väljer man medvetet eller omedvetet olika slags uttryck för en viss situation. Med ordval kan man uttrycka sig själv på ett visst sätt och man kan skilja olika situationer som påverkar dessa val. Att välja annorlunda ord i en diskussion vid matbordet eller i en arbetsintervju är oftast ett medvetet val och beror på allmänspråkets och fackspråkets skillnader. Detsamma gäller också det skrivna språket. När man också beaktar variationen i språkbrukssituationer kommer man igen till begreppet *register*. (Sunnari 2006: 30.) Vad händer, vem är med, vad är språkets uppgift?

Begreppet *register* används speciellt inom Hallidays (1964) systemisk-funktionella registerteori där *dialekt* tillhör användarmässighet och *register* situationsmässig variation (Voutilainen 2012a: 70). Under tiden har man strävat att sätta ihop genre och registerteorin eftersom båda behandlar texternas lexikaliska och grammatiska nivå inom situationellt språkbruk. Om man jämför genre, register och textsort med varandra ses genre som social aktivitet med ett handledande syfte och register ses vara det språkliga

urvalet. Textsort som påverkas av kontext binder ihop textens användare och situation. (Voutilainen 2012a: 70–71.) Om man fokuserar på interaktion mellan språk och sociala sammanhang finns det delfaktorer som påverkar språkbruket i dessa situationer. Alla deltagare, inte bara avsändaren och mottagaren samt situationen som innebär både tid och plats och händelsens syfte och resultat, har en roll i en kommunikativ händelse. Meddelandets form och innehåll, språkbrukets stämning, kommunikationsform och kod, till exempel dialekt, samhällets interaktionsnormer som gäller språkbruk och genre anses också vara faktorer som kan analyseras (Shore & Mäntynen 2006: 17–18).

Begreppet *register* har också jämförts med *stil* och de anses vara liknande eftersom båda är överordnade begrepp. Också användningen av begreppet *stil* syftar på situation och dess inverkan på språkliga val även om att man i litteraturforskning med *stil* oftast syftar på författarens personliga uttryckssätt eller en stil som är kännetecknande för en viss tidsperiod inom litteratur. (Shore & Mäntynen 2006: 39; Voutilainen 2012b: 77.) Enligt Saukkonen (2001: 146–147) kan stil ses som en textuell formulering som är både innehållets och formens egenskap. Texter inom en viss textsort uttrycker textsortens karakteristiska drag och textens innehåll i olika stilar. Stilen påverkas av hela miljön runt oss, *kontexten*, där språket används. (Saukkonen 1984: 10.) Enligt Stålhammar (2015: 73) har alla texter en kontext, som kan vara begränsad till en viss genre, men ytterst är den hela textens språkvärld i en viss tid och kultur.

Det finns något slags regelbundenhet i det som vi anser vara lämpligt eller normalt att säga eller skriva. Om denna regelbundenhet använder Saukkonen (1984: 9) begreppet *stilmnormer*, som på ett sätt är språkgemenskapens godkända och tillägnade normer. Dessa regler bildar också så kallade *stilsorter*. (Saukkonen 1984: 9.) Enligt Voutilainen (2012b: 77) ser man både i litteraturforskning och i språkvetenskap *stil* som språkliga kännetecknande val av vissa texter, situationer, språkbrukare eller textsorter. I översättning är det viktigt att undersöka källtextens stil noggrant i syfte att förmedla det också till texten på målspråket och dess kultur. Mera om relationen mellan kontext och översättning finns i kapitel 4.

2.2 Texttyp och funktion

Pietikäinen och Mäntynen (2009: 99) ser *texttyper* som ingredienser som formulerar genren i helhet. Alla texter har en funktion och till exempel berättelser har ett syfte att berätta något för läsaren. Då kan man också enligt Rahtu (2011: 15) säga att berättelsen är en övergenre och undergenren kan då vara till exempel en nyhet, rapport, berättelse eller saga. Enligt Pietikäinen och Mäntynen (2009: 99) är texttyper språkets funktionella resurser och med hjälp av dem bygger man den sociala aktivitet som man önskar. Allt språkbruk bygger på kravet av kommunikation och att språkbruk alltid har en önskad funktion. Med hjälp av texttyper som redskap kan forskaren inom diskursanalys undersöka genrens funktioner på mikronivå.

Ingo (2007: 216–218) har behandlat texttyper i kategorin *informativa texter* som fokuserar sakinnehållet, *imperativa texter* som fokuserar den tilltalade och *expressiva texter* som fokuserar talaren. Grunden för Ingos kategorier är tredelningen som Karl Bühler har gjort enligt Ernst Ulrich Grosses (1974) och Saukkonens (1984) textsyn. I imperativa eller appellerande texter finns indelningen *handledande texter* och *övertalande texter*. Handledande texter ha indelats i *texter om föremåls användning* (bruksanvisningar, matrecept, spelregler, läkarrecept, handböcker) och *texter som påverkar mottagarens beteende*, som har indelats i *befallande text* (skrivna instruktioner, bestämmelser, order, direktiv, reglementen), *befallande eller rekommenderande texter* (varning, hot, påminnelse, uppmaning) och *rekommenderande texter* (råd, läromedel) (Ingo 2007: 217). Därmed är det klart att knepen tillhör de imperativa texterna men också de handledande texterna. De har drag av båda texttyper eftersom de instruerar användning av föremål och påverkar mottagarens beteende.

Tiittula (2011: 8) har indelat texttyper i *informativa*, *operativa* och *expressiva* texttyper. I informativa texter är innehållet viktigast och typiska exempel på informativa texter är nyheter, produktbeskrivningar och avtal. Då är de stilistiska faktorerna mindre viktiga. *Operativa texter* ska däremot få läsaren att bete sig på ett visst sätt. Till exempel bruksanvisningar, reklam och förbudsskyltar har en operativ funktion. I *expressiva texter* är sättet hur sändaren formulerar budskapet och dess form viktigast. Till exempel

skönlitterära verk, romaner och dikter klassificeras som expressiva texter. Stil och konstnärlig form betonas. Johansson (2010: 59) har använt svenskspråkiga kategoriseringar *beskrivande, berättande, utredande, argumenterande* och *instruerande deskriptiva* texttyper enligt Egon Werlich (1938) modell som baserar sig på de strukturella egenskaperna. Saukkonen (2012: 250–251) anser att recept, bruksanvisningar och råd skulle enligt denna modell vara instruerande och mottagarbaserade samt berättande och beskrivande. Min syn på *Niksi-Pirkka*-knepens texttyp är lik med Saukkonens syn eftersom knepen instruerar läsaren att göra något på ett visst sätt.

Alla presenterade indelningar liknar varandra och betonar textens funktion och förhållandet mellan texten och läsaren. Enligt Lauerma (2012: 68–69) har flera forskare ansett att det räcker med färre huvudgrupper eftersom kategoriseringen baserar sig på en textdimension. I min avhandling kommer jag att använda Tiittulas (2011) och Ingos (2007) indelningar eftersom de beskriver knepens egenskaper tillräckligt noggrant.

2.3 Humor i text

Enligt Chiaro (2010: 1) färdas *verbal humor* dåligt när den går över geografiska gränser eftersom den ska anpassa sig till nya språkliga och kulturella element som ofta är typiska endast för källkulturen. Medan man överför innehållet kan humorn ofta förlora sin kraft och lustighet i sin nya kontext. Ord, uttryck och idiom med mer än en betydelse och hänvisningar på människor, historia, händelser och sed för en viss kultur är oftast grunden för en ordlek som uppfattas humoristiskt. Därför kan det hända att källkulturens person förstår till exempel en vits annorlunda än personen från en annan kultur.

Skratt och leende är två fysiologiska funktioner som runt världen oavsett kultur förknippas med humor. Liknande universella emotioner är lycka, glädje, lust och jubel som överförs oavsett kultur, men förekommer med språket och språklig kommunikation utan miner och gester. (Chiaro 2010: 1.) Att överföra verbal humor skapar både praktiska och teoretiska problem för översättaren. Överföring av innehållet från källtext till måltext är det viktigaste och kan handla om att överföra humor i en kort text som till exempel en

vits, en längre text eller till och med en hel roman. För att vara ekvivalent bör översättningen följa källtexten och dess form. Eftersom källspråkets humor ofta är svår att överföra är också adekvathet, det vill säga målspråkets normer, svårt att nå. Översättaren ska då bestämma om hon eller han vill anpassa texten för humorns skull med ett motsvarande uttryck i målspråkets kultur eller översätta texten direkt med möjligheten att humor inte överförs även om språkliga normer nås. (Chiaro 2010: 6–8.)

Det är också möjligt att humorn och förmågan att få folk att skratta är oavsiktligt. Man kan i misstag säga eller skriva något som leder till verbal humor, fast det inte var meningen. Så kallad *freudiansk felläsning* är ett oavsiktligt sätt att få lyssnaren att skratta på en språklig slarvighet. (Chiaro 2010: 18.) Inom översättning kan det handla om slarvfel eller tankefel som oftast kan undvikas genom noggrannhet. Ifall det återstår något konstigt vet läsaren ändå inte om det är ett medvetet val eller ett misstag, eftersom läsaren sällan får tag på källtexten och kan jämföra texten och översättningen.

Man kan också fundera om översättaren själv förstår att texten är humoristisk. Varje individ förstår saker och ting på ett individuellt sätt så det är möjligt att översättaren har missat något i källtexten. Oftast kan man tro att översättaren är medveten om textens humor, åtminstone om texten är inom hennes eller hans specialområde. Det finns dock ämnen som är svåra att ta reda på. Sådana är enligt Chiaro (2010: 19) religion, politik och sex samt svart humor som innehåller skämtande med tragiska företeelser av katastrofer och skador. Översättaren behöver lägga märke till kvaliteten av humorn som texten innehåller och försöka sikta på att skapa ett likadant intryck och känsla som källtexten har (Chiaro 2010: 21). Humorn och roligheten innebär inte heller bara själva vitsen, utan också interaktionen mellan vitsen, berättaren och publiken. Även om språket är förståeligt kan publikerna vara så olika att samma vits inte är rolig för den andra gruppen till exempel beroende på en annan kulturell bakgrund. Om språkligt innehåll är detsamma men källkulturen och den andra kulturen påverkar förståelsen kräver den möjliga översättningen mycket uppmärksamhet och arbete av översättaren. (Chiaro 2010: 21–22.)

Om man tänker på den kulturella aspekten i humorn och att publiken eller läsaren ska förstå budskapet för att märka humorn anser man att de har en viss kunskap om ämnet eller kulturen. Man måste alltså förstå språkets struktur för att hitta humorn i texten eller talet. (Ritchie 2010: 33.) Forskning i humor och översättande har blivit populära i översättningsvetenskap (Chiaro 2010: 1).

3 FENOMENET NIKSI-PIRKKA OCH KNEPTRADITIONEN I FINLAND

I detta kapitel kommer jag att diskutera kneptraditionen i Finland och kännetecknande drag för tidningsknepe. Jag kommer också att diskutera och utreda knepe enligt *genre* och *texttyp* (se avsnitt 2.2) och behandla den språkliga aspekten av fenomenet. Kneptraditionen i Finland har fått ny luft under vingarna eftersom Kesko firar Finlands hundraårsjubileum och söker alla tiders knepe och uppfinnaren får ett pris på 10 000 euro (Pirkka 2017).

3.1 Knepen och finländarna

Knepen är instruktioner som läsarna har skickat in när de har kommit på ett nytt sätt att använda olika redskap och vill dela dem med andra läsare. Även om knepen är instruktioner, är de enligt Orrenmaa (2006: 10) samtidigt också humoristiska och därmed skiljer de sig från sakprosa och facktexter. Att de finska knepen är humoristiska, beror oftast på att de innehåller en språklig vits. Enligt *MOT Norstedts svenska ordbok* (2017) betyder *vits* ”ett skämt med hjälp av ords formlighet och tvetydighet”. Humorn kan också bero på till exempel ett överraskande sätt att använda ett redskap i sammanhang som man inte kunde ha väntat sig.

Antalet knepe ökade speciellt under depressionstiden i Finland och efter att man utlovade en belöning av goda och användbara knepe blev de en del av finländsk identitet. Sparsamhet och prismedvetenhet var viktiga för människorna. (Orrenmaa 1997: 154; 2006: 14.) *Niksi-Pirkkas* historia börjar i Sverige när den dåtida redaktören medförde iden från sin resa (Karttunen 2016). Rådgivarens spalt för *Hus & Hem* publicerades redan på 1880-talet och därefter publicerades *Tips & Idéer* i *Allas*. Nuförtiden har också *Hemmets* och *Vår Bostad* en motsvarande spalt. (Orrenmaa 2006: 13.) Finland har en lång historia inom knepekultur och den är populärare än i något annat land. Idag baserar sig många knepe på återvinning, miljövänlighet eller effekten av tänkande. (Pirkka 2017.) Ekologiska och etiska varor är idag populära och folk vill påverka miljöfrågor. I letandet efter alla tiders knepe publicerar K-gruppen 100 knepevideor samt en dokumentärfilm som beskriver den

finska nationalkaraktären och kneptraditionen som vi har i Finland. Dokumentären heter *Tuhansien niksien maa* (2017) och den visades av kanalerna *Nelonen* och *Jim* i början av februari. (Pirkka 2017.)

Fån år 1974 har finländarna skickat in 100 000 knep till tidningen *Pirkka*, varav 40 000 har blivit publicerade. Den finskspråkiga *Niksi-Pirkka*-kneppaltens tradition började i nummer 1–2/1974 då de första knepen fick se dagens ljus. De publicerade knepen handlade om hur en herrskjorta kunde få ett nytt liv som örngott samt att man kunde använda en mjuk handduk i diskhon för att skydda arvporslin under diskandet. (Kesko 2017b.) Då syntes lantlighet i knepen och *Pirkka* var ofta den ända tidningen som kom till familjen. Eftersom knepens syfte var att underlätta hushållning speciellt för husfruar var det också unga kvinnor som oftast läste och skickade in sina egna råd. (Tuhansien niksien maa 2017.) Den första redaktören för *Niksi-Pirkka* var Tuire Kansanen under åren 1974–1998 och Maija Kauppinen har arbetat med kneppalten som redaktionssekreterare under åren 1973–2003. Den nuvarande ”niksologen” Anssi Orrenmaa började kneppfärden redan år 1998 och har redigerat spalten från år 2000 ända till idag. (Tuhansien niksien maa 2017.) Kansanen berättar att knepets form länge har varit likadant: ett problem, dess lösning och en övertygande slutkläm. Lustigheten ansåg hon att kom från lustiga ordval och formuleringar som har varit kännetecknande för knepen. (Tuhansien niksien maa 2017.) *Birka knep* har publicerats i *Birka* från år 1975. Idag är en ”knepperson” som uppfinner knepen enligt niksologen Orrenmaa (1997: 160) oftast en kvinna. Mängden av manliga kneppersoner anses ha ökat men speciellt kvinnor i 20–29 års ålder är mest aktiva att uppfinna, testa och skicka in sina egna knep.

Enligt Kesko (2017b) skulle man nästan kunna säga att det världsberömda fenomenet *Life hacks* har blivit uppfunnet ursprungligen i Finland. Kneppalten har publicerat knep som har nyttjat 1 881 olika redskap som blivit använda på ett nytt sätt. De populäraste redskapen under åren har varit strumpbyxor, plastpåsar, mobiltelefoner, sockor och plastflaskor, men också nya redskap kommer fram som till exempel selfiepinningar. (Kesko 2017b.)

År 2013 fyllde *Pirkka* 80 år och år 2014 fyllde knepspalten *Niksi-Pirkka* 40 år (Kesko 2013; Pirkka 1–2/2014). Anssi Orrenmaa har från och med år 1990 också publicerat 13 olika böcker med *Niksi-Pirkkas* finskspråkiga knep. Boken *Pakkoruotsia på Pirkka* innehåller svenskspråkiga knep och är redigerad av Orrenmaa (2006). Även om knepen är svenskspråkiga är boken skriven på finska eftersom tanken är att man lär sig svenska med hjälp av knepen. (Orrenmaa 2006: 7–9.) Orrenmaa har redigerat flera verk som innehåller knep ur *Pirkka*-tidningar, till exempel *Pirkan niksit ja niksologia* (1997), *Pirkan parhaat niksit* (2003) och *Pirkan tehoniksit* (2005). Det finns också ett verk, *Pirkan kielletyt niksit* (2005), med opublicerade knep som enligt niksologen Orrenmaa är tvivelaktiga och därför oanvändbara (Simola 2012). Att knepen blir publicerade beror på att de ska vara fungerande och fiffiga eftersom läsarna skickar in tusentals idéer under året. Orrenmaa testar också knepen och publicerar videor på *Pirkkas* webbplats. (Kesko 2011; Rautio 2013.) Strumpbyxor som knepredskap har varit mest populärast från hösten 2002 och enligt Orrenmaa (2005) har de över 60 användbara egenskaper och många användningsfunktioner. Det näst populäraste knepredskapet är plastpåsen. (Tuhansien niksien maa 2017.)

3.2 Språkliga drag i tidningsknep

Knepspalten presenterar knep som läsarna själva har kommit på, skrivit och skickat till redaktionen. Därför liknar de insändare i dagstidningar. Eftersom originalknepen är inskickade av läsare kan de också innehålla oväntade språkliga former, till exempel språkfel eller konstiga begrepp. En del av dagstidningarna har en insändarspalt som har haft en viktig status som en kanal åt läsarna att få sin åsikt fram. Webbtidningar kan istället ha egna diskussionsforum där interaktionen händer. (Heinonen 2008: 59.) Även om läsaren får skicka insändare är det inte säkert att de kommer att publiceras eftersom det kommer många insändare till redaktionen vars journalist bestämmer vad som publiceras på spalten. Detsamma gäller knepen eftersom redaktionen får flera idéer än de hinner publicera per spalt. Nuförtiden har det blivit populärt att det finns en spalt där läsaren kan skicka sina korta insändare också som textmeddelande. (Heinonen 2008: 59–

60.) Däremot är textmeddelanden oftast kortare och tätare svar om man jämför dem med vanliga insändare eller knepspaltens texter.

Heinonen (2008: 103) har i sin undersökning om förhållandet mellan läsare och tidningsredaktion konstaterat att insändare oftast skickas till en redaktör eller journalist som tar hand om insändarspalten. Att de finskspråkiga knepen översätts till svenska för *Birka* är något speciellt. Oftast översätter man inte insändare för att de publiceras som sådana, annars framgår idén av läsarens argument. Därför kan också stilen vara annorlunda i båda texterna fast genren borde vara densamma.

Enligt Orrenmaa (2006: 10) är knepen *facktexter* men han betonar att de inte är vanliga facktexter att översätta. Facktexter är texter som representerar ett specialområde inom vetenskap, teknik, yrkesverksamhet, idrott eller fritidssysselsättning. För översättaren kan dessa vara mycket utmanande att översätta eftersom de oftast innehåller många termer och ingående och långt driven fackkunskap. (Ingo 1991: 35–36.) De finskspråkiga knepen har ibland också humoristiska drag men de har sällan blivit överförda till måltexten, det vill säga till de svenskspråkiga knepen. Enligt Koukkari (2014) är den humoristiska aspekten oftast svår att bibehålla i översättningen eftersom innehållet och förståelsen ändå är huvudaspekten jämfört med den stilistiska aspekten när det gäller råd och instruktioner. Människor som utövar samma vetenskap, yrke eller fritidsintressen har utvecklat en egen språkform som de använder för att kommunicera med varandra och det kallas *fackspråk*. Förhållandet mellan fackspråk och allmänspråk kan förstås på flera sätt, även om de förekommer ofta tillsammans som ett ordpar. När människorna använder inom samma fackområde en speciell språkform, använder de samma teknolekt. (Lauren & Nordman 1987: 30–33.)

Enligt Lauren och Nordman (1987: 44–45) är teknolekterna fackspråk inom fackspråk, men de inom sig och i anknytning till sig hyser de andra och mer begränsade teknolekter. Sådana subspråk kallas för minilekter och de används av en mycket begränsad grupp specialister inom en teknolekt eller då den kopplas till ett mycket begränsat specialområde. (Lauren & Nordman 1987: 44–45.) Knepen kan ses vara ett specialområde och speciellt ett fenomen som skiljer sig från andra facktexter. Längre

texter inom en viss teknolekt är sällan renodlade och innehåller ofta inslag som man utgående från innehållet eller språkformen skulle kunna klassificera att tillhöra någon annan teknolekt (Lauren 1993: 17). Eltekniska texter, till exempel bruksanvisningar, kan innehålla juridiska avsnitt som man skulle anse tillhöra juridiska texter. Också skönlitterära verk innehåller ofta inslag av olika teknolekter som är ändå författarens producerade och inte en äkta facktext. (Lauren 1993: 17.)

Även om texter har liknande drag betyder det inte att de lätt kan kategoriseras och att det inte skulle finnas variation inom genren (Shore & Mäntynen 2006: 11). Speciellt texttyp är ett begrepp som beskriver språkbruket och hurdan aktion man förväntar med text och tal i satser och meningar som är efter varandra. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 98–99.) Gränser av texttyper kan vara svåra att iaktta eftersom de hela tiden är i interaktion med varandra. Det kan vara krävande att klassificera texttyper med utgångspunkt i variation, men ibland kan de vara ändå vardagliga och lätta att identifiera, till exempel *recept*. I ett matrecept upprepas alltid en lista över behövliga ingredienser och instruktioner för tillredning. Därmed är receptet simpelt och stabilt även om det skulle ha narrativa drag som kan identifieras. (Shore & Mäntynen 2006: 36; Solin 2006: 78.) Knepen har drag som liknar recept enligt form, eftersom båda innehåller redskap som kan ses som ingredienser och därefter blir läsaren instruerad om redskapets nya användningssätt.

Enligt handledande syftet kan knepen också anses likna självhjälpslitteratur eftersom idén är att underlätta läsarens liv på något sätt. *Självhjälpslitteratur* är enligt Mauranen (2006: 222) en del av en genregrupp, som kallas för handledningslitteratur (fi. *opaskirjallisuus*) eller populärt psykologisk terapilitteratur. Självhjälpslitteratur är en av de mest sålda facklitterära genrer och försäljningen har ökat mycket under 2000-talet. Genren har anlant till Finland från Förenta staterna under 1990-talet. (Jauhiainen 2016.) Självhjälpslitteratur är ett omfattande begrepp och det finns verk inom ekonomi, psykologi, hälsa och filosofi. Man vill ha tips till vardagen som underlättar livet, vilket liknar också den funktion som knepen har. (Jauhiainen 2016.) Man kan tänka att genren på ett sätt är delvis informativ men syftar också att påverka av läsarens tankevärld och aktioner. Kännetecknande drag för genren är argumentering, retoriskt språkbruk och direkt tilltal till läsaren samt användningen av metaforer och humor som gör språket

rikare. Enligt Mauranen (2006: 224) innehåller självhjälplitteratur mycket tilltal eftersom författarens syfte är att hjälpa och ge råd åt läsaren. Tilltal är också förståeligt eftersom det tar texten närmare läsaren.

Självhjälplitteraturens genre är relativt ung som texttyp och har blivit översatta från engelskspråkiga källverk, men idag finns det också inhemska finskspråkiga verk inom genren. (Mauranen 2006: 222–228.) I sin undersökning har Mauranen (2006: 224) undersökt finskspråkiga översättningar och inhemska finskspråkiga självhjälplitterära verk. Det kom fram att båda typerna av litteratur innehåller mycket tilltal och hon antar att målkulturen har lånat stilistiska och språkliga drag från källkulturen. Användning av pronomen *sinä (du)* i finska språket kan låta arkaistisk men hör till genrens kännetecknande drag. Knepen innehåller mycket tilltal, både källtexterna och översättningarna. Enligt Stålhammar (2015: 87–88) kan valet att använda imperativform kännas för grovt och man väljer neutralare former i känsliga språk som har rangskillnader i tilltal, till exempel tyska, franska och italienska. Av samma skäl och med motsvarande effekt används passivformer i svenska språket och pronomenet *man* är ett sätt att överföra imperativet neutralt i språket. Finskspråkiga källtexterna innehåller mera tilltal med pronomenet *sinä (du)* och de svenskspråkiga översättningarna innehåller för det mesta omskrivning med pronomenet *man*. Detta fenomen förekommer också i min undersökning. Det är lättare att uppmana eller råda någon på svenska med pronomenet *man*, då kan man hålla sig mera neutral. Om man tänker till exempel på bruksanvisningar är knepen friare eftersom det inte finns liknande lagstiftning för knepspalten som finns för innehållet i bruksanvisningar.

Även om knepen liknar både bruksanvisningar och självhjälplitteratur i genre är de speciella eftersom de är direkta råd som också har humoristiska drag. Solin (2006: 91) har behandlat råd och tips och ger exempel på kvinnotidningarnas kosmetikspalter som ger vårdtips för olika hud- eller hårproblem. Dessa texter blandar faktabaserade påståenden, råd och reklam och har drag som liknar knepen. Oftast kan de skiljas tydligt från varandra, till exempel varumärken skiljer som reklam också genom sina ordval. De blandar påståenden och idéer som kan vara nyttiga för läsaren att pröva på. De flesta knep är oftast fungerande men det finns också sådana knep som behöver ännu utvecklas.

I vissa fall kan de finskspråkiga källtexterna vara lätta att anknyta till en viss texttyp och genre men översättningarna kan sakna stil som fullständigt motsvarar stilen i källtexten. Spaltens tidigare översättare Rainer Svartström betonar att ibland kan det vara svårt att komma på en svensk motsvarighet till någonting som är typiskt finskt (Orrenmaa 2006: 10). Eftersom det är svårt att översätta humor direkt och speciellt i så korta texter som knepen kan det hända att översättaren har valt att hålla stilen mera neutral istället för att hitta ett svenskspråkigt uttryck för något finskspråkigt uttryck som påverkar knepens stil. Också den sista översättaren Malin Koukkari anser att *Pirkka-Niksit* är skrivna med en viss ton som i direktöversättning inte låter så bra på svenska och därför är det kanske mer regel än undantag att hon har bearbetat tilltalet i texten för att anpassa det till de svenskspråkiga målgrupper (Koukkari 2014). Det finns kulturella och individuella skillnader hur man brukar instruera någon, det kan användas imperativ eller mjukare stil som uppmanar mottagaren att göra något. (Stålhammar 2015: 87–88.) När man känner till målgruppen för knepspalten är det lättare att hitta ord och uttryck som passar för kontexten. Eftersom det är oftast vuxna som läser och skickar knep till knepspalten, är det lättare att anpassa översättningarna för målgruppen (Orrenmaa 1997: 160).

Knepen är alltså svåra att kategorisera entydigt genom genre och stil eftersom de har drag som inte kan kategoriseras till bara en kategori. De har egenskaper som hör till operativa texter men innehåller också en stilistisk och konstnärlig dimension. Det verkar som om knepen samtidigt skulle vara operativa och expressiva texter. Läsaren ska ha någon nytta av knepen och oftast använder man vardagliga saker och redskap på ett oväntat sätt. Enligt Orrenmaa (1997: 176–177) måste man ibland bryta gränser genom att tänka på ett ovanligt sätt, kanske ibland också genom löjlighet. Löjligheten kan också påverka den humoristiska stilen eftersom något överraskande kan också vara roligt, till exempel att använda ett redskap på ett helt oväntat sätt. Knepens huvudsyfte kan då anses vara nyttiga råd men också dess humoristiska aspekt syftar till att de ska ge nöje och avkoppling till läsaren. Jag anser att knepen är humoristiska instruktioner som genom underhållning är nyttiga för läsaren.

4 ÖVERSÄTTNINGSVETENSKAP OCH SEMANTIK

Ingo (2007: 15) framhåller att översättning är att på målspråket uttrycka det som uttryckts på källspråket på ett pragmatiskt, stilistiskt, semantiskt och strukturellt välfungerande sätt och även att man tar hänsyn till situationella faktorer så långt som möjligt på ett likvärdigt sätt. Översättning har enligt Stålhammar (2015: 14) en genomgripande betydelse för målspråket eftersom den tillför kunskap om andra kulturer och tankesätt, utökar litteraturen med nya genrer och berikar språket med nya begrepp. Översättarens arbete är att förmedla texter från ett språk till ett annat, inte att översätta själva språket. Texter produceras med hjälp av språk som är ett viktigt redskap och varje text har ett visst sakinnehåll och syfte. (Hiirikoski 2006: 37.) Översättning är inte alltså bara att överföra en text från ett språk till ett annat utan processen kräver att man ska ta hänsyn till helheten. Översättningen ska ändå ha en grammatisk struktur som hänger ihop med målspråkets normer och en stilnivå som är i samklang med målspråkets uttrycksmöjligheter och den uppgjorda strategin, den ska förmedla rätt semantisk information och fungera pragmatiskt i den situation den har skapats för (Ingo 2007: 24).

Noggrann överföring av betydelse från källspråk till målspråk är i allmänhet översättarens huvuduppgift. ”En översättning skall ha ett lika äkta, korrekt och flytande språk som en välskriven originaltext,” påpekar Ingo (1991: 168). Målet med den lingvistiska översättningsteorin är semantisk ekvivalens (se avsnitt 4.3). Då har översättaren förmedlat noggrant källtextens sakinnehåll och översättningen följer också språkligt målspråkets normer. Oftast är det mer betydelsefullt att bevara innehållet än formen i texten, men det finns dock undantag, till exempel poesi. (Vehmas-Lehto 2008: 15.) Den språkliga motsvarigheten är viktig, men jag är intresserad om måltextern känns naturlig i sin kontext och om de översatta knepen har motsvarande stil som originalknepen på finska. Den semantiska aspekten i min undersökning hör till den lingvistiska översättningsteorin eftersom jag är intresserad av översättningsbyten och hur de påverkar översättningarnas budskap. I analyskapitlet kommer jag att betrakta närmare hur översättningens sakinnehåll motsvarar källtextens innehåll men kommer att behandla översättning och översättningsprocess i detta kapitel. Översättaren har alltså fyra synpunkter att iaktta i sitt arbete, men i denna avhandling ligger fokus på semantiken

eftersom pragmatiken behandlar snarast anpassning av en text till en ny kultur. Materialet i min undersökning har publicerats i Finland och jag anser att en pragmatisk analys inte är nödvändig eftersom jag är intresserad av det semantiska innehållet.

4.1 Översättning som process

Enligt Ingo (2007: 20) är översättningens fyra grundaspekter grammatisk struktur, språklig varietet, semantik och pragmatik. Källtexten som översättaren får baserar sig på källspråkets normer och stil. Med *källtext* syftar man på det betydelsebärande element som är producerat på *källspråket*. I översättandet överför man budskapet på ett annat språk, *målspråk*, som bildar *måltexten* avsedd för ett annat språk och kulturkrets. (Tommola 2006: 11–12.) Språklig varietet och uttryckssätt beror på situationen och man använder språket annorlunda i olika sammanhang, till exempel oftast uttrycker man sig annorlunda vid middagsbordet och i en anställningsintervju (Ingo 2007: 22). Det är självklart att ett grundligt klarläggande av källtextens betydelsebärande element är ett viktigt arbetsskede. (Ingo 2007: 86–87.)

Enligt Ingo (1991: 92) består översättningsprocessen av tre skeden: analys, överföring och bearbetning. Sorvali (1983: 55–61) har också presenterat de skeden som behövs vid översättning som analys, överföring och omstrukturering. Ingos (1991) och Sorvalis (1983) uppfattning om översättningsprocessen är liknande. I praktiken sammansmälter översättningsprocessens tre olika skeden med varandra och speciellt hos erfarna översättare är det svårt att särskilja de olika skedena. Analys, överföring och bearbetning kan inte utelämnas, en erfaren översättare uppmärksammar alla de här skedena i tillräcklig utsträckning och formar en integrerad process (Ingo 1991: 93). Analys av källtexten är viktigt för att kunna medföra det semantiska innehållet.

Efter att ha bekantat sig med källtexten och analyserat det semantiska innehållet ska översättaren bestämma hur måltexten bildas. Inom översättning kan översättaren välja mellan olika slags strategier i sin översättningsprocess med tanke på det pragmatiska syftet. En språkgemenskap har sin egen bakgrundsinformation som måltextens läsare inte

nödvändigtvis har. Det kan bero på kulturella faktorer eller på textens tema. Man kan använda en domesticerande översättningsstrategi när man vill anpassa en text till målspråkets språkliga, kulturella eller litterära konventioner i syfte att måltexten uppfattas som en text skriven på målspråket och inte som en översättning (Stålhammar 2015: 9). Detta kan hända genom att anpassa till exempel berättelsens miljö till en lokal plats eller beskriva de svåra begreppen med ett tillägg. Det kan göras med bättre och förståeligare exempel eller med att beskriva fenomenet mera än det görs i källtexten. (Rahtu 2011: 23–24.) Man kallar anpassning av måltexten till målspråkets kulturella konventioner också för lokalisering. Man kan lokalisera en text till exempel med att använda målkulturens måttenheter. I en exotiserande översättningsstrategi kan man bibehålla källtextens språkliga och kulturella drag också i måltexten som markerar källtextens ursprung för läsaren. Översättarens ansvar är då att välja vilket är det bästa alternativet för ifrågavarande situation, målspråk och kultur.

Enligt den ena synen ska måltextens språkliga form motsvara grundligt källtextens form. Det betyder att översättningen ska vara ordagrann och dess satselement och betydelsekomponenter inte skiljer mycket från källtextens form. Den andra åsikten betonar precis överföring av källtextens innehåll, även med beaktning av den språkliga formen. Då handlar översättningen mest om betydelsemotsvarighet. (Tommola 2006: 13.) Det finns olika strategier att få översättningen anpassa målspråket och dess kultur. När det gäller termer och uttryck som är till exempel fackspråkliga och till en viss grad obekanta för måltextens läsare ska översättaren välja vilken strategi som är bäst. Källspråkets termer kan flyttas till målspråket som sådana eller man kan beskriva begreppet genom att tillägga information, anpassa källspråkets term delvis till målspråkets krav, termen kan översättas eller man kan uppfinna en annan motsvarighet för termen på målspråket. (Sunnari 2006: 30.) Termer är ofta allmänbegrepp av något specialområde som beskriver varelser, händelser eller egenskaper, det vill säga fackspråkliga uppfattningar som specialister har kommit på. Därmed är själva termerna viktiga, men minst lika viktiga är förhållande mellan dem och begreppssystem som de bildar under ett visst vetenskapsområde. (Vehmas-Lehto 2010: 362.)

4.2 Kultur och kontext

Texter bildas av ord men de är inte självständiga eller fristående av andra ord för att alla texter uppstår i ett sammanhang. *Kontext*, det vill säga ordets relation med andra ord, och sak- eller textsammanhang, påverkar hur vi förstår en text. Begreppet beskriver bra sammanhanget där texten används men har också en *referent* som betyder en företeelse i verkligheten som ett språkligt uttryck refererar till via ett begrepp. (Sunnari 2006: 26; MOT Nordstedts Svenska Ordbok 2013.) Kontexten beror på språksituationen men också kulturen är en viktig aspekt inom språkforskning och översättningsvetenskap.

Kultur och kulturkunskap är viktiga för översättaren. Oftast syftar man med kultur till konst, men kultur innebär också vetenskap men samtidigt även samhället och dess traditioner, åsikter och struktur (Sunnari 2006: 28). Överföring av sakkunskap och kulturella begrepp från ett språk till ett annat innebär också att man ska känna till hur käll- och målspråkets kulturer relaterar till varandra och hur bra man kan förvänta läsaren känna till källkulturen. (Sunnari 2006: 28.) Enligt Tommola (2006: 9) förutsätter översättning, tolkning och andra språkliga uppgifter goda kulturkunskaper eftersom man behöver kunskap för att förstå kulturskillnader, typiska attityder och sätt att kommunicera. En del av vår kultur och tankemodeller är inne i språket och de djupaste tankarna och känslorna kan uttryckas bäst på ens eget modersmål. Det är det naturligaste redskapet för kommunikation och med hjälp av det hittar man lättast de rätta uttrycken eftersom språkbrukaren känner till intuitivt språkstrukturens nyanser och betydelser. (Hiirikoski 2006: 37.) Ord på olika språk, uttryckssätt och grammatiska strukturer innehåller också historisk kulturell information och det kanske inte alltid är förståeligt utan kännedom om ordens etymologi och historisk utvecklingsgång. (Onikki-Rantajääskö & Siirainen 2008: 11.)

4.3 Översättningskritik och semantik

I kapitlet om språk och språkgemenskap (se avsnitt 2.2) behandlades texttyper samt operativa och imperativa texter. Enligt Ingo (2007: 236) är de imperativa texterna ofta

korta, ibland även fristående fraser eller satser som till exempel varnings- eller informationsskyltar, etiketter, listor eller andra korta budskap med viktig information. Då behöver översättningen av en sådan text vara semantiskt exakt och entydig, eftersom det kan hända att den inte har någon verbal kontext som stöd men ska kunna tolkas rätt i omgivande situation (Ingo 2007: 236). Rahtu (2011: 22) hänvisar också till Reiss och Vermeers (1986: 59, 67–68) *skoposteori* som anser att alla översättningar har en viss betydelse som de är översatta för. Skoposteori påminner också om teorin att textsorter är egna aktionstyper (se avsnitt 2.2) och översättningsstrategier kan också anses vara val enligt textsort. (Oittinen 2007: 168–169; Rahtu 2011: 22.)

Med *semantik* syftar man till betydelseläran. Betydelseläran studerar till exempel hur orden och deras betydelser är kopplade till varandra och skapar semantiska fält. Speciellt enstaka morfem, ord och uttryck är de mest betydelsebärande elementen. (Ingo 1990: 141–142; Kuiri 2012: 9.) Ordens betydelser och hur dessa betydelser sammanhänger och relaterar till varandra behandlas av ordsemantiken. När man talar om ordens betydelser, indelar man dem ännu i *denotation* eller grundbetydelse och i *konnotation* eller associationsinnehåll.

4.3.1 Denotation och konnotation

Texter bildas av ord och men de är inte självständiga eftersom de ofta påverkas av andra ord och sammanhang. Ord i vissa sammanhang väcker oftast antingen positiva eller negativa känsloreaktioner. (Vehmas-Lehto 1999: 68.) Nästan alla ord har alltid en grundbetydelse, denotation, men också en bibetydelse, konnotation (Kuiri 2012: 28). Med *denotation* syftar man på ordets referensbetydelse, till exempel den betydelse som finns i lexikon. Även om att vissa ord på andra språk syftar på samma fenomen har de ofta annorlunda denotativa betydelsen och inte kan motsvara varandra helt. (Tommola 2006: 13.) Därför är det bra att vara medveten om ordens betydelser och betydelsereationer när man arbetar med olika typer av texter.

Varje ord har alltså en denotation som också påverkas av språkets utveckling och därför kan de också förändras under århundraden. När man talar om betydelsereationer ska man

iakta att ord och deras betydelser inte alltid omfattar varandra helt. Det betyder att flera ord kan ha samma betydelse och att ett ord kan ha flera betydelser. Forskning av dessa betydelser och relationer kallas för *ordsemantik*. (Sunnari 2006: 26.) De ord som har *närbegrepp* kan indelas i *inklusion*, *överlappning*, *komplementär betydelse* och *angränsande betydelse*. Vid inklusion inkluderas det andra ordets betydelse helt hos ett ord i betydelsefältet som är högre upp i hierarkin. *Hyperonymen* (överordnade begrepp) innehåller *hyponymer* (underordnade begrepp), som är lägre ord i hierarkin. Hyponymer är varandras *paronymer*, det vill säga parallella hyponymer. (Sunnari 2006: 91; Ingo 2007: 27.)

När flera ord har samma betydelse handlar det om *överlappning*, då är orden varandras *synonymer*. Även om att synonymer har samma betydelse har de drag som skiljer dem. Därför är iakttagelse av kontext och textens stil viktiga när man väljer ett ord mellan synonymer. Med *angränsande betydelser* syftar man på ord som inte är synonymer, men är mycket nära varandra och det är fråga om samma typ av aktion eller relation. Till exempel *gå*, *springa* och *smyga* syftar på färdande men avskiljer på sättet att röra sig. Ord som har komplementär betydelse kompletterar varandra i betydelsen och har likadana särdrag men också sådana drag som skiljer dem så mycket att de får motsatta betydelser. Den komplementära betydelsen kan innehålla jämförelsemoment och visa motsatsförhållandet mer gradvis än antingen-eller-tänkande (*liten–stor*). Dessutom kan komplementära betydelser också syfta på sådana motsatsförhållanden där det ena ordets negation automatiskt implicerar det andra ordet (*levande–död*) och där det ena ordet är det andra ordets inversion (*köpa–sälja*). (Sunnari 2006: 26–27; Ingo 2007: 92–94.) Enligt Ingo (2007: 94) ska översättaren vara särskilt noggrann när ett och samma ord har flera betydelser. Inom lingvistikens är det avgörande om det är språkhistoriskt sett fråga om flera betydelser hos ”samma ord” (*polysemi*) eller om det är fråga om två eller flera ord med helt olika ursprung som av en tillfällighet sammanfaller fonetiskt och grafiskt (*homonymi*). När det är fråga om till exempel om bruksanvisningar är det bäst att använda en direkt motsvarighet, men i detta fall när det handlar om knep som också har expressiva drag är det inte så allvarligt om innehållet hålls oförändrat.

Dessutom har orden också en bibetydelse, *konnotation*, som även kallas för associationsinnehåll eftersom den ofta väcker positiva eller negativa reaktioner. Reaktionen baserar sig på de föreställningar eller bilder som ordet väcker hos mottagaren. Därtill är också konnotationer ofta inbundna med kultur. (Sunnari 2006: 28.) Konnotationerna förekommer oftast med ord eller idiom, ibland anknyter de också med intonation eller hela framställningssättet och då närmast stilen. Enligt Ingo (2007: 109) kan samma referent på en språklig nivå ha flera ordmotsvarigheter av vilka en del kan vara kraftigt känsloladdade. Man måste ändå lägga märke till att de associationer som orden väcker hos människor kan vara mycket individuella. Ofta associerar man obehagliga upplevelser med obehagliga ord och då väcker de känslor hos oss. Ordens konnotationer kan även variera mycket hos talare av samma språk, till exempel beroende av politisk övertygelse, livssyn eller moraluppfattning kan konnotationerna vara helt annorlunda hos människor. (Ingo 2007: 109–110.)

När det gäller översättning påpekar Ingo (1991: 89) att det finns fall där ett visst ord eller uttryck skulle vara en god denotationsmotsvarighet men är ändå en dålig konnotationsmotsvarighet. Konnotationsanalys syftar på ordets eller uttryckets bibetydelser samt associationer och känslreaktioner som de framkallar hos läsaren. Översättaren måste vara precis med sina ordval eftersom de påverkar hur läsaren förstår innehållet. Enligt Ingo (1991: 145) är ideallösningen att översättningsmotsvarighetens känslvärde motsvarar källspråkliga ordets känslvärde. Enligt Ingo (2007: 169) måste ”en god semantisk motsvarighet [...] således uppfylla kraven på både korrekt denotation och korrekt konnotation”. Översättningens kvalitet beror inte alltid på översättarens språkkunskaper. Enligt Sunnari (2006: 34) beror detta också på källtextens språkliga kvalitet eftersom det är krävande att bearbeta en översättning av en källtext som är mångtydig eller abstrakt, användning av termer är inkonsekvent, meningar är långa, texten innehåller fackspråk och förkortningar eller källkulturens obekanta begrepp inte förklaras. Eftersom knepen är inskickade av läsare är de finskspråkiga knepen publicerade utan redigering och deras språkliga kvalitet varierar. I min undersökning är källspråket finska och målspråket svenska och jag anser mottagargruppen vara de svenskspråkiga i Finland istället för svenskspråkiga i Sverige, eftersom det är fråga om en finländsk kundtidning och dess översättning. Om mottagargruppen hade varit svenskar skulle det

pragmatiska syftet också ha varit mera intressant för jag anser att två länder har mera kulturskillnader än två språkgrupper i ett land som Finland. Då skulle det eventuellt finnas också förändringar som beror på behovet av att anpassa texten i en ny miljö.

4.3.2 Ekvivalens och adekvathet

Man anser att det borde finnas likhet mellan källtext och måltext. Enligt Tiittula (2011: 7) kallar man denna motsvarighetsrelation för *ekvivalens*. Man talar om ekvivalens eller *översättningsmotsvarighet* när man syftar på det semantiskt mest exakta motsvarighetsförhållandet (Ingo 1991: 81–82). När man talar om ekvivalens syftar man oftast på enstaka element i texten som ord, form och uttrycksätt. I professionell översättning är det fråga om översättningar som helhet och deras funktionalitet. (Tiittula 2011: 7.) Även att man använder termerna ekvivalens och översättningsmotsvarighet nästan synonymt anser Ingo (1991: 82) att:

Översättningsmotsvarighet syftar på ett ord eller uttryck som fungerar som motsvarighet, inte på själva motsvarighetsförhållandet som termen ekvivalens och den är därför nödvändig, när vi har att göra med konkreta texter.

Texterna kan motsvara varandra i fråga om innehåll, stil, form eller de kan ha en likadan inverkan på mottagaren. Översättningen ska följa källtextens innehåll och språklig form samt målspråkets normer (Ingo 2007: 65). Stålhammar (2015: 9, 73) ser ekvivalens som lojalitet för källtexten och betonar översättningens uppgift att uppnå en motsvarande effekt av måltexten som av källtexten. Översättningsmotsvarighet syftar inte bara på en god eller acceptabel motsvarighet utan det finns också medelmåttiga, dåliga och direkt felaktiga översättningsmotsvarigheter. Därför vill jag reda ut hurdana förändringar har gjorts i översättningsprocessen och om budskapet till sist har förändrats i översättningen.

Inom översättning kan man också tala om *adekvathet*. Med adekvathet menar man att källspråkets normer motsvarar målspråkets normer. (Puurtinen 2002: 82–83.) Adekvathet i översättning av en källtext betyder en sådan relation mellan källtexten och måltexten som kännetecknar översättningsprocessens beaktande av syftet med översättningen. Den

betonar alltså mest processen som iakttar målspråkets normer. Detta betyder att översättaren medvetet har använt sådana uttryck som passar in i målspråket. Adekvathet i vid val av målspråkets medel betyder oftast att man tar hänsyn till mottagarens ställning. (Reiss & Vermeer 1986: 76–77, 79.)

4.3.3 Översättningsbyten

Översättarens ansvar är att avgöra hur mycket information som det är ändamålsenligt att uttrycka explicit i en översättning. Förändringar som sker vid översättning från ett språk till ett annat kallas översättningsbyten (en. *translation shifts*) (Sorvali 1983: 44; Huhtala 1995: 38). Både Sorvali (1983: 44–46) och Huhtala (1995: 38–44) baserar deras undersökningar på Catfords (1965: 73) uppfattningar av översättningsbyten, men Huhtala har presenterat översättningsbyten ännu vidare enligt deras egenskaper. Huhtala (1995: 39) indelar byten i två grupper: *obligatoriska* och *frivilliga översättningsbyten*. Med ett obligatoriskt översättningsbyte syftar hon på förändringar i materialet som entydigt och enbart beror på strukturella skillnader mellan de aktuella språken. Ett frivilligt översättningsbyte istället innebär en förändring som uppstått på grund av andra orsaker, till exempel översättaren har uppfattat något element som onödigt eller det kan finnas brist på utrymme. Resultatet av dessa förändringar beror på hur väl översättaren känner till uppdraget, målgruppen, ämnet och hur bra översättaren kan uttrycka sig i skrift. (Huhtala 1995: 39) Ingo (1991: 254–259) har undersökt och kategoriserat dessa förändringar enligt deras semantiska och pragmatiska påverkan. Eftersom semantiska förändringar handlar om betydelse, har jag i denna avhandling valt att fokusera speciellt på de frivilliga översättningsbyten som oftast orsakar semantiska förändringar. Inom översättningskritiken indelar Ingo (1991: 254–56) semantiska förändringar i *tillägg*, *utelämnningar*, *betydelsenyanser* eller *inexaktheter* och *direkta fel*. Jag kommer att behandla också de obligatoriska översättningsbytena i detta kapitel eftersom det gör skillnaderna tydligare och det är lättare att skilja de två grupperna av översättningsbyten. I kapitel 5 behandlar jag de ovannämnda termerna enligt Ingos modell som används i kategoriseringen med hjälp av exempel på varje kategori.

Obligatoriska översättningsbyten delas in i *nivåbyten* och *kategoribyten*, som ännu utdelas i *strukturbyten*, *klassbyten*, *enhetsbyten*, *intrasystembyten* och *tempusbyten*. Nivåbyten är byten, där källspråkets element på en lingvistisk nivå har en målspråklig översättningsekvivalens på en annan nivå (Sorvali 1983: 44). Ett nivåbyte blir aktuellt när ett grammatiskt fenomen på källspråket ersätts med lexikaliska medel i målspråket eller tvärtom. Det kan hända speciellt mellan översättning av finska och svenska när man uttrycker bestämdhet och obestämdhet. (Huhtala 1995: 40.) Kategoribyten är enligt Sorvali (1983: 45) avvikelser från normal motsvarighet vid översättningen och det finns olika typer av kategoribyten. Strukturbyten är de vanligaste kategoribytena och de uppstår när ett element byter plats vid översättning gällande till exempel språkets ordföljd. Ett klassbyte förekommer när källspråkets element tillhör en annan ordklass än det gör i målspråket. (Huhtala 1995: 41–42.) Med enhetsbyten menar man avvikelser från formell motsvarighet där översättningsekvivalensen till en enhet av rang i källspråket är av en annan rang i målspråket, till exempel när det som uttrycks med morfem i det ena språket uttrycks med ett ord i det andra. Enhetsbyten förekommer ofta mellan finska och svenska eftersom finskan har 15 olika kasusformer och svenskan bara två vilket gör att man har ersatt kasusformer med prepositioner. (Huhtala 1995: 43.) Intrasystembyten innebär att byten sker internt inom ett system och kan förekomma när källspråkets och målspråkets system formellt sett approximativt motsvarar varandra men vid översättningen väljer man en icke-motsvarighet i målspråket. (Sorvali 1983: 45–46; Huhtala 1995: 43.) Tempusbyten förekommer när översättaren är tvungen att använda en annan tempusform än den som finns i källtexten. Obligatoriska översättningsbyten förekommer oftast då när man vill göra en text smidigare och lättare att läsa och förstå.

Frivilliga översättningsbyten förorsakas till exempel om det inte finns någon direkt motsvarighet i målspråket eller det kan finnas ett element i översättningen som har en motsvarighet i originalet men inte en lexikonmotsvarighet. I detta fall kan elementen ordnas på ett annat sätt än i källtexten. (Huhtala 1995: 44.) När ett element saknar direkt motsvarighet i originalet respektive i översättningen delar man byten in i *tillägg* och *bortfall*. Med tillägg avses en förändring som innebär att sådant textmaterial finns i översättningen som inte finns direkt i källtexten. Bortfall i sin tur anses vara en förändring som innebär att ett element (t.ex. morfem, ord, fras, sats, mening, stycke osv.) i källtexten

förblir översatt så att den inte finns i översättningen. (Huhtala 1995: 44–45.) Ingo (1991: 254) kallar dessa bortfall för *utelämningar* och eftersom jag kommer att använda hans modell i analysdelen, använder också jag termen utelämning istället för bortfall. Ingo (1991: 254) betonar ytterligare att även om att vi inte längre översätter ord utan betydelser, är det ändå konkreta morfem, ord, ordfogningar, satser och meningar som bär betydelsekomponenterna och det kan vara svårt att avgöra om de uppstående förändringar är onödiga eller befogade ur översättningens synvinkel. En allmän regel för tillägg och utelämningar är att de i allmänhet ska ha pragmatiska orsaker, det vill säga att förändringarna är nödvändiga på grund av förlagens och översättningens olika språkliga och kulturella miljöer eller andra utomstående omständigheter kring översättningen (Ingo 1991: 255). Eftersom mitt material handlar om två finländska kundtidningar vars kulturella miljö inte anses vara så olika inom ett företag, fokuserar jag mig på de frivilliga översättningsbytena och speciellt de semantiska förändringarna.

När ett element i originalet har en motsvarighet i översättningen, men översättaren väljer en icke-ordagrann motsvarighet till ett element i texten kallas det för ett *uttrycksbyte*. Dessa element motsvarar varandra innehållsmässigt på det aktuella stället men inte nödvändigtvis på något annat ställe (Huhtala 1995: 47), det vill säga att även om uttrycket har bytts till ett annat är innehållet ändå liktydigt. Ett *informationsbyte* betyder att översättaren har valt en sådan icke-ordagrann motsvarighet till ett element som inte innehållsmässigt motsvarar uttrycket i källtexten. Även om det kan finnas förändringar i innehållet även på grund av andra översättningsbyten, avses med ett informationsbyte ett fall där det orsakas av ett uttrycksbyte. (Huhtala 1995: 48.) När innehållet och budskapet förändras helt eller delvist är det enligt Ingos (1991: 256) modell på semantiska förändringar fråga om betydelsenyanser eller direkta semantiska fel (se avsnitt 4.3 och 4.4). *Numerusbyten* uppstår när ett ord som står i singularis i originaltexten ersätts med ett ord i pluralis eller omvänt. Ibland kan numerusbyten också medföra innehållsmässiga förändringar, till exempel i bruksanvisningar eller matrecept. (Huhtala 1995: 49–50.) *Stilnyansbyte* betyder en förändring där översättaren använder ett element som har ett annat stilistiskt värde i elementet i källtexten och den inte är en ordagrann motsvarighet utan en stilistisk variant av denna motsvarighet. *Tidsformsbyte* blir aktuellt när verbet i källtexten har en annan tempusform än verbet i översättningen. *Stavningsbyten*

förekommer när översättaren använder till exempel en stor begynnelsebokstav, byte mellan siffror och utskrivna tal eller förkortningar. (Huhtala 1995: 51–53.)

Namnbyten blir aktuella när översättaren översätter ett sådant namn eller ger ett nytt namn som inte har någon officiell översättning. Namnbyten kan förekomma till exempel i berättelser, där översättaren har valt att domesticera namn med målkulturens typiska namn. När ett element i en grammatisk enhet inte står i samma ordning i översättningen som i källtexten sker ett *ordföljdsbyte*, det vill säga att två ord som till exempel namn bara byter plats i meningen. Ett *satsbyte* uppstår när översättaren bildar en mening eller en enhet av högre rang av två likadana enheter i källtexten eller omvänt. Översättaren kan till exempel bilda två meningar av en lång mening eller kombinera två korta meningar till en mening. (Huhtala 1995: 53–55.)

Sorvalis (1983: 44–46) och speciellt Huhtalas (1995: 38–55) modell om frivilliga översättningsbyten innehåller flera kategorier som jag anser vara mindre betydelsefulla i undersökningen av mitt material, till exempel ordföljdsbyten eller satsbyten som inte ändå förändrar knepens budskap. Till exempel ett informationsbyte eller ett numerusbyte istället kan orsaka ett helt annorlunda innehåll. Därför har jag valt att fokusera mig på den semantiska aspekten, eftersom de översättningsbyten som påverkar innehållet intresserar mig mera.

5 ANALYS AV ÖVERSÄTTNINGSBYTEN I MATERIALET

I detta kapitel kommer jag att analysera de förändringar som översättaren har gjort i materialet. Jag har läst undersökningsmaterialet, markerat förändringar och excerperat sedan alla förändringar i materialet och kategoriserat dem enligt Ingos (1990: 254) modell i tillägg, utelämningsar, betydelsenyanser och inexaktheter eller direkta fel. Jag är mest intresserad av det semantiska innehållet men vill också veta hur mycket översättaren har påverkat översättningarnas innehåll och budskap med sina förändringar.

Ett tillägg eller en utelämningsar är ett satslement som bär betydelsekomponenter, till exempel morfem, ord, ordfogning, fras, sats eller mening (Ingo 1991: 254). Alla små förändringar behöver inte förändra budskapet. Till exempel ett tillägg förändrar inte budskapet om det inte innehåller något nytt information. Därmed kan utelämningsar också vara sådana som inte förändrar budskapet om de inte syftar på något väsentligt eller ger nytt information, det vill säga jag kommer att analysera tillägg och utelämningsar ännu vidare än vad jag gjorde i min kandidatavhandling. Jag har indelat tilläggen och utelämningsarna i Ingos (1991: 255) modell i semantiska och explicitgörande tillägg samt semantiska och implicitgörande utelämningsar. Jag ska presentera exempel och analysera de mest betydande förändringarna som förekommer i undersökningsmaterialet samt diskutera möjliga orsaker till dessa.

Jag diskuterar mina resultat med hjälp av exempel som jag har excerperat ur materialet. I exemplen använder jag hela meningar, det vill säga hela knepen, eftersom detta förklarar sammanhanget bättre. I varje kategori behandlar jag några exempel som hör till ifrågavarande kategori och presenterar de typiska fallen ur materialet. Det kan finnas flera förändringar i exempelmeningen men jag kommer att markera den förändring som jag behandlar genom att kursivera den i exemplet. Jag presenterar antalet och andelen exempel enligt frekvens i tabell 1 nedan.

Tabell 1. Förändringar i *Niksi-Pirkka* översättningar

	Antal	%
Betydelsenyanser och inexaktheter	305	35
Tillägg	324	38
Utelämningar	214	25
Direkta fel	15	2
Sammanlagt	858	100

Jag har funnit och excerperat sammanlagt 858 förändringar i materialet (se tabell 1). Av dem har jag kategoriserat 324 som tillägg, 214 som utelämningar, 305 som betydelsenyanser och inexaktheter samt 15 förändringar som direkta fel. Majoriteten av förändringarna är tillägg (38 %) och betydelsenyanser (35 %).

Även om nästan alla översatta knep innehåller översättningsbyten, finns det fem stycken knep där det inte finns översättningsbyten. Strukturellt är dessa knep kortare än andra knep och enkla i språket. Exempel (5) är ett exempel på att översättningen är en direkt översättning av källtexten och översättaren har hittat en motsvarande formulering för knepet.

- (5) Kokeile maustaa vaniljakastike tai jäätelö kurturuusun terähdillä.
(Pirkka 5/2014)

Pröva att krydda vaniljsås eller glass med kronbladen av en vresros. (Birka 5/2014)

Jag kommer att behandla förändringarna enligt kategoriseringen i sina egna underrubriker och presenterar de typiska fallen med hjälp av exemplen.

4.1 Tillägg

Enligt Ingo (2007: 123–124) innehåller explicitgörande tillägg inte egentligen någon ny information, utan översättaren har tillagt någonting som läsaren kan förstå mellan raderna i originaltexten. Ett semantiskt tillägg medför ny information som inte finns i originaltexten. Det betyder att när det är fråga om instruktioner kan tillägget förändra knepet och ses som ett semantiskt tillägg. Översättaren kan också ha tillagt ett ord eller till exempel en förklaring som gör knepet tydligare även om det inte kommer någon ny information. Oftast finns det nya ord eller betydelsekomponenter i översättningen som finns ”mellan raderna” redan i källtexten, vilket betyder att budskapet inte förändras. Prepositioner och andra små ord kan ha en stor betydelse när det handlar om till exempel bruksanvisningar. Artiklar som syftar på ordens bestämdhet eller obestämdhet påverkar också textens tolkning och det skall översättaren också vara medveten om. (Stålhammar 2015: 89.) Till exempel en felaktig användning av elapparater kan innebära en säkerhetsrisk. Då behöver översättaren vara insatt i termerna och mycket noggrann med sin översättning.

Ibland kan en exakt översättning kännas ofullständig, obalanserad eller klumpig. Enligt Ingo (2007: 123) kan ett tillägg av adjektiv eller adverb vara motiverat för att skapa balans i målspråket. Oftast gör man tillägg på pragmatiska grunder, när det finns behov att förklara något som läsaren kan befinna avvikande från målspråkets kultur och miljö. I mitt undersökningsmaterial fanns det inget särskilt fall där tillägget skulle vara orsakat av ett kulturellt avvikande.

Tabell 2. Tillägg i översättningarna

	Antal	%
Explicitgörande tillägg	181	56
Semantiska tillägg	143	44
Sammanlagt	324	100

Jag har excerperat tillsammans 324 förändringar som jag har kategoriserat som tillägg. Som tabell 2 visar har jag kategoriserat 181 förändringar som explicitgörande tillägg och 143 förändringar som semantiska tillägg som förändrar budskapet på något sätt. Ibland händer det att det kommer slarvfel eller tryckfel i texter. Det fanns ett knep där uttrycket *man* hade förekommit två gånger efter varandra i översättningen som exempel (6) visar.

- (6) Lahkeeni eivät likaannu kuraisella tiellä, kun käännän jalkaterät kävellessä hiukan sisäänpäin. (Pirkka 10/2014)

Byxbenen blir inte smutsiga i slaskigt före om man *man* går med fötterna en aning inåtvända. (Birka 10/2014)

4.1.1 Explicitgörande tillägg

I följande knep finns det exempel på explicitgörande tillägg som jag har valt att använda som exempel för att tydliggöra denna kategori som inte förändrar innehållet så mycket att den skulle kunna kategoriseras som en semantisk förändring. Exempelen är typiska fall i kategorin och behandlas med hjälp av ordböcker.

- (7) Aioitko paistaa makkarat nuotiolla, mutta puukko ei tullut mukaan? Sinappituubin terävällä päällä voit leikata paketin auki ja tehdä viillot makkaraan. (Pirkka 8/2014)

Hade du tänkt att grilla korv över öppen eld men glömde kniven? Med senapstubens vassa ända kan du skära upp *korvpaketet* och göra snitt i korven. (Birka 8/2014)

I exempel (7) har översättaren tillagt ordet *korv* och skapat uttrycket *korvpaket*. Om man jämför översättningen med den finska meningen *leikata paketin auki ja tehdä viillot makkaraan* får man ingen ny information eftersom i den finska meningen nämns *makkara* (sv. *korv*) och därmed vet man redan att det handlar om ett korvpaket (WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja 2007). Även om det blir mera upprepning i meningen på grund av tillägget förändrar det inte budskapet och kan anses vara ett explicitgörande tillägg.

- (8) Ripottele hirvensarvisuolaa puolen litran pulloihin. Täytä pullot vedellä ja upota ne maahan marjapensaiden väliin. Rastaaat pysyvät loitolla. (Pirkka 8/2014)

Strö *korn* av hjorthornssalt i halvlitersflaskor. Fyll flaskorna med vatten och låt dem stå utan kork infällda i marken mellan bärbuskar. Trastarna hålls på avstånd. (Birka 8/2014)

I exempel (8) har ordet *korn* blivit tillagt i översättningen. Enligt *Svensk ordbok* (2009) syftar man med *hjothornssalt* (fi. *hirvensarvisuola*) till en blandning av ammoniumsalter som används som bakpulver (WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja 2007). Med ordet *korn* avser man enligt samma ordbok ’frö av sed’, men också ’utvidgat rundad småpartikel till exempel saltkorn eller sandkorn’. Genom att specificera konsistensen *korn* av hjorthornssaltet kommer det inte någon ny information för läsaren. Eftersom tillägget inte förändrar meningen så att läsaren skulle få ny information i stället för nuvarande definiering, har jag kategoriserat detta exempel som ett explicitgörande tillägg.

- (9) Lado kananmunakennoja päällekkäin. Kaada käytettyä munkinpaistoöljyä päällimmäisen koteloihin. Anna imeytyä. Saat erinomaista sytykettä ja pääset eroon öljystä. (Pirkka 9/2014)

Stapla äggkartongerna på varandra. Häll använd friteringsolja inuti den översta kartongen. Låt *oljan* sugas upp. Du får ett utmärkt tändämne och blir av med *oljan*. (Birka 9/2014)

I exempel (9) har man tillagt substantivet *oljan* i översättningen. I den finska originaltexten anvisar man *anna imeytyä* och därmed den svenska översättningen betonar ännu att man skall låta *oljan* sugas upp. Eftersom man i originaltexten och översättningen redan har tagit upp att det handlar om *munkinpaistoöljy*, i översättningen *friteringsolja*, och *olja* enligt *WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja* (2007) betyder på finska ’öljy’, kommer det inte fram någon ny information som skulle förändra budskapet i knepet. Läsaren vet alltså redan att det är *oljan* som skall sugas upp i äggkartongen. Därmed kan man kategorisera detta exempel som ett explicitgörande tillägg.

4.1.2 Semantiska tillägg

Följande exempel presenterar de typiska fallen i kategorin semantiska tillägg. Det betyder jag har valt dessa knep som exempel och kommer att behandla dem eftersom de förändrar budskapet.

- (10) Palvelupuhelimissa pitää usein jonottaa musiikkia kuunnellen. Odotus on haus Kempaa, kun kytket päälle kaiuttimen ja alat tanssia. Jos lähellä on muita, voit pitää spontaanit bileet. (Pirkka 3/2014)

När man ringer servicesamtal får man ofta köa *länge* medan pausmusik spelas. Gör väntan roligare genom att knäppa på högtalaren och dansa. Om andra finns i närheten kan ni ha ett spontant disco. (Birka 3/2014)

I exempel (10) har man tillagt adjektivet *länge* i översättningen. *Länge*, på finska *kauan* eller 'pitkän aikaa', betyder enligt ordboken en tidsperiod av större utsträckning (WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja 2007; Svensk ordbok 2009). I originaltexten definierar man inte tidsperioden, hur länge man skall vänta och köa på servicesamtal. Adjektivet *länge* kan också ses om ett negativt laddat ord fast man i originaltexten bara tar upp att man bör vänta med musik medan man köar. Enligt *Kuningaskuluttaja* (2009) kan köandet också bli dyrt när man ringer servicesamtal och klagomål har gjorts till exempel om elbolag, tidningarnas kundservice, försäkringsbolag och konsumentrådgivare. Därmed kan det hända att översättaren har haft en tanke eller association om servicesamtal och tillagt adjektivet *länge*, som betonar tiden man kan använda för att dansa. Även om att tillägget medför bara lite ny information om tiden, kategoriseras det därför som ett semantiskt tillägg.

- (11) Huonekalujen jalat kannattaa suojata innokkaalta koiranpennulta lasten kumisaappailla. Saat samalla persoonallisen sisustuselementin. Värejä ja kokoja löytyy kirppareilta. (Pirkka 11/2014)

Skydda möbelbenen mot *bett* från hundvalpen med barnens gummistövlar. Det blir samtidigt personligt inredningselement. Olika färger och storlekar finns på loppmarknaden. (Birka 11/2014)

I exempel (11) har översättaren tillsatt substantivet *bett* som enligt *WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja* (2007) betyder ’puraisu, pisto; parenta, terä’. Källtexten specificerar inte hur hundvalpen kommer att förstöra möbelben, men översättningen gör det via tillägget *bett*. Man kan anta att en hundägare vet att hundvalpar är benägna att tugga på allt de får tag på, men eftersom specificeringen inte finns i källtexten är tillägget ett semantiskt tillägg med ny information till läsaren. (Pedigree 2015.)

- (12) Valot tuovat jouluista tunnelmaa piparkakkutaloon. Tee pohjaan reikä, johon sopii pieni led-kynttilä. Loimu näkyy ikkunoista aidon näköisesti. (Pirkka 12/2014)

Pepparkakshus med belysning ger julig stämning. Gör ett hål i golvet på huset och sätt in ett litet led-ljus. Lågan ser äkta ut *och lyser upp huset*. (Birka 12/2014)

I exempel (12) anvisar knepet att sätta ett litet led-ljus i pepparkakshuset för julig stämning. Enligt källtexten *loimu näkyy ikkunoista aidon näköisesti*, vilket betyder att lågan syns genom fönstren och ser äkta ut. Översättningen istället låter *lågan ser äkta ut och lyser upp huset*. *Lysa upp* betyder enligt *MOT Ruotsi ruotsi–suomi* (2017) ’valaista, kirkastua’ på finska och därmed skulle betyda ’valaisee talon’. I källtexten nämns bara att lågan syns genom fönstren och översättningen syftar på att huset är upplyst, vilket är inte ändå samma sak. Eftersom översättaren har tillagt ny information med uttrycket *lyser upp huset*, är tillägget ett semantiskt tillägg. Mera beskrivande översättning skulle möjligen ha varit till exempel *lågan ser äkta ut och syns från fönsterna*.

4.2 Utelämnningar

Det är typiskt att man ibland måste omformulera satser för att målspråkets struktur och grammatiska förväntningar uppnås. Olika orsaker till utelämnningar kan vara till exempel brist på utrymme på textningen på en tv-program, men om man utelämnar någonting i en bruksanvisning av en elapparat kan följden vara livsfarlig för mottagaren, det vill säga användaren till apparaten. Till exempel i underhållningslitteratur är översättningens ändamål att läsaren njuter av historien. Även om det skulle vara förändringar i

miljöbeskrivningen, läser man sällan både originalverket och översättningen. Om man tänker att knepens syfte är att underhålla är det inte så seriöst om det har utelämnats någonting i fall rådet bevaras ändå huvudsakligen som avsändaren avsett. Implicitgörande utelämnningar innebär däremot att ord eller uttryck har utelämnats, men informationen finns ”mellan raderna” i måltexten och läsaren förstår ändå budskapet. (Ingo 1991: 255.) Semantiska utelämnningar är betydelsekomponenter som inte återges i översättningen. Det betyder att någon information i källtexten har utelämnats i översättningen och läsaren kan inte heller förstå helheten mellan raderna. (Ingo 2007: 124.) Enligt Ingo (1991: 255) är utelämnningarna allvarligare förändringar än tillägg, eftersom utelämnningar oftast gör texten semantiskt fattigare, vilket kan ha också störande effekter på informationsflödet.

Tabell 3. Utelämnningar i översättningarna

	Antal	%
Implicitgörande utelämnningar	100	47
Semantiska utelämnningar	114	53
Sammanlagt	214	100

Tabell 3 visar att jag har excerperat sammanlagt 214 förändringar som jag kategoriserat som utelämnningar. Av utelämnningarna har jag kategoriserat 100 som implicitgörande utelämnningar som inte förändrar innehållet och 114 som semantiska utelämnningar som har förändrat innehållet på något sätt.

4.2.1 Implicitgörande utelämnningar

I följande exempel finns implicitgörande utelämnningar som inte förändrar innehållet och inte orsakar informationsbrist för läsaren. Exempelen behandlas med hjälp av ordböcker.

- (13) Saat kauniin lintukarkottimen, kun ripustat joulukuusenkoristeita marjapensaan *oksiin*. (Pirkka 8/2014)

Du får en vacker fågelskrämma om du hänger upp julgranspyrdnader i en bärbuske. (Birka 8/2014)

I exempel (13) har översättaren utelämnat ordet *oksiin*, som på svenska enligt *WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja* (2007) betyder 'kvist, gren, förgrening eller stickling'. I detta sammanhang kan man tänka den rätta motsvarigheten vara 'kvistar' eller 'grenar' eftersom knepen handlar om *marjapensas*, det vill säga *bärbuskar*. (WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja 2007.) En *buske* definieras enligt *Svensk ordbok* (2009) som 'en flerårig växt med förvedad stam som förgrenar sig under eller strax ovan jordytan och saknar egentlig huvudstam'. Eftersom *bärbuske* är ett allmänt ord kan man tänka sig att läsaren vet hur en buske ungefär ser ut och förstår att man skall hänga julgranspyrdnader på kvistarna eller grenarna. Även om översättaren har utelämnat preciseringen 'kvistar', förändras budskapet inte och läsaren kan förstå knepet som originalet. Därför kategoriseras detta exempel som en implicitgörande utelämning.

- (14) Jos hillopurkin *kansi* on jumissa, kierrä ilmastointiteippiä kannen ympärille, niin avaaminen ei vaadi voimaa. (Pirkka 10/2014)

Om syltburken_ är svår att öppna kan du vira isoleringstejp runt locket så går burken lätt att öppna. (Birka 10/2014)

I exempel (14) har översättaren utelämnat uttrycket *kansi* i den svenskspråkiga översättningen. Uttrycket *kansi* betyder enligt *WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja* (2007) 'lock, däck eller pärm'. I detta sammanhang anser jag att det handlar om syltburkens *lock*. Källtexten anvisar *jos hillopurkin kansi on jumissa, kierrä ilmastointiteippiä kannen ympärille*, som betyder att om burken sitter fast hårt, kan man vira tejp runt *locket* för att öppna burken lättare. Eftersom översättningen också innehåller uttrycket *är svår att öppna* och ordet *lock* har redan nämnts en gång i meningen, förstör utelämningen inte textens budskap. Läsaren vet ändå att det är *locket* som sitter fast. Därmed är utelämningen en implicitgörande utelämning eftersom budskapet överförs på samma sätt till översättningens läsare.

- (15) *Jos käsillä ei ole sopivaa lankaa napin ompelemiseen, käytä teepussin naru korvikkeena.* (Pirkka 8/2014)

Om du inte har lämplig tråd_ att sy i en knapp med, använd snöret till en tepåse. (Birka 8/2014)

I exempel (15) har översättaren utelämnat adverbet *käsillä*, som enligt *MOT Ruotsi suomi–ruotsi* (2017) betyder att 'ha framme, till hands eller inne'. I detta sammanhang skulle 'till hands' ha varit en användbar översättning, men eftersom översättningen ändå medför innehållet att man *inte har en lämplig tråd att sy med*, förändras budskapet inte. Hjälperbet *ha* (fi. 'olla, omistaa, olla varustettu') och nekande form *inte* används för att markera det återstående ägarförhållandet i meningen och att uppfylla den finska versionen (*käsillä ei ole*). (WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja 2007) Därmed kan man kategorisera denna utelämning som en implicitgörande utelämning eftersom läsaren förstår innehållet på samma sätt.

4.2.2 Semantiska utelämningar

I materialet finns det 114 utelämningar som jag har kategoriserat som semantiska utelämningar. Följande exempel presenterar de typiska fallen i kategorin semantiska utelämningar eftersom innehållet i knepet har förändrats på något sätt på grund av utelämningen som översättaren gjort.

- (16) *Aseta selaimesi avaussivuksi Wikipedian satunnainen artikkeli. Opit joka päivä jotain uutta.* (Pirkka 1–2/2014)

Installera Wikipedia som startsida i din webbläsare. Då lär du dig varje dag något nytt. (Birka 1–2/2014)

I exempel (16) består utelämningen av två ord *satunnainen artikkeli*. Uttrycket *artikkeli* betyder 'artikel' som publiceras till exempel i en tidning (MOT Ruotsi suomi–ruotsi 2017). Uttrycket *satunnainen* betyder enligt *Mot Ruotsi suomi–ruotsi* (2017) antingen 'sporadisk eller slumpmässig, slumpartad, tillfällig, accidentell', vilket syftar tillsammans med uttrycket 'artikel' på en sida på *Wikipedia* som laddas slumpmässigt. I *Wikipedias* meny finns ett alternativ som *Slumpartikel* (Wikipedia 2015). Eftersom

översättaren har valt att utelämna 'installera en slumpartikel', anvisar man nu i den svenska översättningen bara att 'installera *Wikipedia* som startsida', vilket inte ännu innebär att man får se en slumpartikel eller lära sig något nytt. Detta betyder att budskapet och innehållet i knepet har förändrats på grund av informationsbrist.

- (17) Krookukset maistuvat *keväällä* jäniksille. Kukkaloisto pysyy rauhassa, kun laitat kahvinporoja krookuksien juurille. (Pirkka 4/2014)

Harar äter gärna krokus. Om du lägger litet kaffesump runt plantorna så har du kvar dina fina krokusar. (Birka 4/2014)

I exempel (17) har översättaren valt att lämna bort uttrycket *keväällä* vilket betyder 'på våren' enligt *MOT Ruotsi suomi–ruotsi* (2017). Oftast är tidpunkten en viktig information, speciellt om man ger råd eller tips för någon. Man kan inte heller förvänta sig att läsaren vet när krokusen blommar. Utelämningen påverkar meningens budskap eftersom läsaren inte nu vet när haren gärna äter krokusar och kategoriseras därför som en semantisk utelämning.

- (18) Kun menet yleiselle uimarannalle, ota mukaan *vanha* pussilakana. Sen sisällä voit pukeutua ja riisuutua huomaamatta. (Pirkka 8/2014)

Ta med ett _påslakan när du åker till en allmän badstrand. Inuti påslakanet kan du byta om till baddräkt utan att någon ser. (Birka 8/2014)

I exempel (18) ger man råd att ta ett påslakan med till badstranden. Källtexten råder att *ota mukaan vanha pussilakana*. Uttrycket *vanha* är en adjektiv och betyder enligt *WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja* (2007) 'gammal, åldrig'. Knepen handlar oftast om att skapa något nytt av ett gammalt redskap och på badstranden kan ett nytt påslakan bli smutsigt eller gå sönder. Utelämningen påverkar innehållet och därför är en semantisk utelämning eftersom läsaren inte vet att man ska ta med ett äldre påslakan som får nersmutsas.

I översättningar fanns det flera fall där det fanns utelämningar som var adjektiv eller ord och uttryck som hade beskrivande drag. Som det kom fram i avsnitt 2.3 är ordvalen oftast de språkliga drag som humorn baserar sig på. Därmed kan det hända att om översättaren

lämnar bort adjektiv blir översättningen inte lika rolig. Adjektiv garanterar inte alltid lustighet men åtminstone ger de liv åt texten. Adjektiv och uttryck som har lämnats bort är till exempel *iloisesti, kivasti, oiva* och *jopa*. De är ord som berikar texten och på grund av utelämnning av beskrivande eller positivt laddade ord blir texten mera neutral. I vanliga bruksanvisningar är stilen neutral, men knepen kännetecknas av lustigheten och då kan man fråga om översättaren medvetet har valt att producera en neutralare text.

4.3 Betydelsenyanser och inexaktheter

Ingo (1991: 256) beskriver betydelsenyanser som nyansskillnader och inexaktheter som kunde vara ägnade att förvränga informationen, vilseleda läsaren eller ge upphov till missuppfattningar och felaktiga associationer. Ett typiskt fall är att översättaren har använt ett sådant ord som är allt för mångtydigt, till exempel ett polysemt uttryck som inte passar in i sammanhanget. Översättaren måste vara medveten om textens kontext och vara precis med sina ordval. (Ingo 2007: 81, 124.) Betydelsenyanser och inexaktheter beror ofta på kulturskillnader och till och med ordens olika konnotationer som redan behandlats i kapitel 4. Ibland handlar det också om att översättaren kan ha ett ord som hon eller han använder mycket och bestämmer direkt att använda det utan att fundera andra möjliga motsvarigheter. Betydelsenyanser och inexaktheter kan alltså bero på översättarens vokabulär.

- (19) Kun olet *käyttänyt* teen lehdet, levitä ne kukkaruukkuihin tai -penkkiin tuomaan hyötyaineita kasveille. (Pirkka 3/2014)

När du har *kokat* te kan du lägga tebladen i blomkrukor eller rabatter för att ge växterna nyttiga näringsämnen. (Birka 3/2014)

I exempel (19) har översättaren valt att använda verbet *kokat* för det finska verbet *käyttänyt*. Enligt *WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja* (2007) betyder *käyttää* att 'använda eller förbruka'. Verbet *koka* betyder istället 'keittää, kiehauttaa eller kiehua' (WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja 2007). Det originella finskspråkiga knepet syftar på de teblad som man redan har använt till en kopp te och den svenskspråkiga

översättningen betonar sättet hur man har använt tebladen före man skall använda dem i blomkrukorna. När läsaren troligen ändå förstår att man återanvänder tebladen kan man se bytet som en betydelsenys eftersom knepets innehåll inte helt förändras även om att det skett ett översättningsbyte.

- (20) Onko *remontti* edessä? Irrota vanha tapetti varovasti seinistä. Saat ilmaiseksi hienoa lahjapaperia. (Pirkka 12/2014)

Ska du *tapetsera* om? Ta bort den gamla tapeten försiktigt så får du gratis presentpapper. (Birka 12/2014)

Exempel (20) handlar också om en betydelsenys eller inexakthet som inte heller förstör knepets budskap, men betonar innehållet lite annorlunda. Ordboken *WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja* (2007) definierar uttrycket *remontti* som 'reparation, renovering eller upprustning'. Det betyder enligt *Svenska Akademiens Ordlista 13* (2006) att man skall *återställa i fullgott skick, genomgripande förbättra* eller *snygga upp*. Översättarens val *tapetsera* definieras i ordboken som 'tapetoida, paperoida', som definieras enligt *Svenska Akademiens Ordlista 13* (2006) 'bekläda med eller sätta upp tapeter'. Den finska originaltexten frågar alltså läsaren allmänt om det kommer att göras 'renovering' och den svenska översättningen specificerar frågan ännu om det skall *tapetseras*. Översättaren har valt att specificera arbetet ännu mera än vad det har gjorts i källtexten. Alla betydelsenysanser alltså inte är orsakar missförstånd, utan i detta fall anser jag att översättningsbytet är ett val som klargör knepet.

- (21) Maalitela pysyy tuoreena, kun *suljet* sen maalauskerrojen välillä Pringles-putkiloon. (Pirkka 3/2014)

Målarrullen hålls fräsch om den *läggs* i ett Pringles chipsrör när den inte används. (Birka 3/2014)

I exempel (21) har översättaren valt att använda verbet *läggs* för det finska verbet *suljet*. Enligt *MOT Ruotsi suomi–ruotsi* (2017) betyder *sulkea* 'att stänga, sluta eller innesluta'. Verbet *lägga* betyder istället 'panna, asettaa, laittaa, pistää, sijoittaa' (*MOT Ruotsi suomi–suomi 2017*). Det originella finskspråkiga knepet betonar att målarrullen som man redan har använt stängs in i rören för att målen inte hinner torka. Den svenskspråkiga

översättningen förmedlar bara att man ska lägga rullen i rören. Meningen är ändå att man ska förvara målarrullen i tuben och läsaren troligen ändå förstår att man behöver också använda locket på ett chipsrör. Därmed förändrar ordvalet inte helt innehållet men det är en inexakthet som eventuellt förändrar läsbarheten av knepet.

4.4 Direkta fel

I översättningarna har jag funnit 15 stycken semantiska förändringar som jag har kategoriserat som semantiska fel. Eftersom det är fråga om instruktioner och tips är fallen betydande eftersom läsaren förstår översättningen annorlunda och då motsvarar det översatta knepet inte längre det finskspråkiga originalknepet. Ingo (1991: 256–257) beskriver direkta fel som fall där de gemensamma komponenterna är få eller saknas helt. Det betyder att läsaren inte kan förstå texten eller i värsta fall förstår den helt fel.

- (22) Älä heitä pois *popcorn-astian* pohjalle jäävää suolaa, vaan käytä se paukkumaissin makuisena pinta-suolana. (Pirkka 3/2014)

Kasta inte bort saltet som blir kvar i *popcornförpackningen* utan använd det som salt med popcornsmak. (Birka 3/2014)

I exempel (22) har *popcorn-astian* översatts till *popcornförpackningen*, vilket betyder inte samma sak som källtextens uttryck. Med *popcornförpackningen* avser man den förpackning som popcornet kommer i. Enligt *MOT Ruotsi ruotsi–suomi (2017)* betyder uttrycket *förpackning* på finska ’pakkaus, kotelo, kääre, päällys’. Med *popcorn-astian* syftar man på ’kärl eller skål’ som popcornet har serverats i (*MOT Ruotsi suomi–ruotsi 2017*), vilket skulle vara bättre ordval eftersom knepets innehåll förändras. Nu anvisar den svenskspråkiga översättningen att ta saltet från förpackningen när man i originalet sparar saltet i serveringsskålen. Jag antar också att det är lättare att spara saltet i serveringsskålen än förpackningen, men i detta fall har översättaren orsakat ett förändrat semantiskt innehåll.

- (23) Hämärässä rappukäytävässä ei aina tarvita valoja. Sulje vain silmäsi kymmeneksi *sekunniksi*, niin pupillit sopeutuvat pimeään. Toisen silmän voit sulkea jo etukäteen. (Pirkka 3/2014)

Belysning är inte alltid nödvändig i en mörk trappuppgång. Slut ögonen i tio *minuter* så vänjer pupillerna sig vid mörkret. Det ena ögat kan du sluta litet i förväg. (Birka 3/2014)

I exempel (23) finns det ett direkt fel som förändrar hela knepet. I det finskspråkiga knepet skriver personen att *sulje silmäsi kymmeneksi sekunniksi*. Enligt *WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja* (2007) betyder *sekunti* på svenska 'en sekund'. *En sekund* definieras enligt *MOT Nordstedts Svenska Ordbok* som 'en tidsperiod omfattande en sextiondels minut'. I översättningen råder man att *sluta ögonen i tio minuter* för att pupillerna skall vänja sig vid mörkret och man behöver inte tända lampan vid trappuppgången. Enligt *MOT Nordstedts Svenska Ordbok* (2017) definieras en *minut* som 'en tidsenhet som motsvarar en sextiondels timme'. Det betyder att översättaren har kanske i misstag blandat tidsenheterna minut och sekund och därmed kommer den svenskspråkiga läsaren att stå vid trappuppgången i tio minuter i stället för tio sekunder, vilket säkert kan förvirra läsaren. När man översätter tidsperioder eller antal är det viktigt att vara noggrann med siffrorna. I detta fall är läsaren kanske mera förvånad på knepets användbarhet men i bruksanvisningar skulle en sådant fel kunnat vara farligt.

- (24) Pue huppari väärin päin, kun keräät marjoja. Kun *astia on hupussa*, vapautuvat molemmat kädet poimimiseen. (Pirkka 8/2014)

Ha en felvänd huvtröja på dig när du plockar bär. *Huvan används* till bären och du har fria händer att plocka med. (Birka 8/2014)

I exempel (24) har översättaren gjort förändringar som gör att hela knepets budskap förändras och inte är ekvivalent med källtexten. Källtextens *kun astia on hupussa* kan utdelas till *astia* som enligt *WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja* (2007) betyder 'käril eller fat', *huppu* översätts som 'huva' och endelsen *-ssa* betyder 'i, om, i (under ett tillstånd av), inuti, inom' enligt *MOT Ruotsi suomi–ruotsi* (2017). Därför skulle *astia on hupussa* betyda att *ha kärilen i huvan*, medan den svenskspråkiga översättningen råder att *huvan används för bären* och man förstår att man ska plocka bär direkt i huvan istället för ett käril som är placerat i huvan används för bären. Knepet har inte samma innehåll

som källtexten och läsaren kan förstöra sina kläder. Därför skulle en bättre översättning enligt ordboken ha varit 'när du har kärlet i huvan [...]'. Detta exempel kategoriseras därför som ett direkt fel eftersom översättaren har gjort en förändring som inte motsvarar källtexten.

6 SLUTDISKUSSION

I min avhandling pro gradu har jag analyserat översättningsbyten och speciellt frivilliga semantiska översättningsbyten i de svenskspråkiga översättningarna av *Pirkkas Niksi-Pirkka* knepsidor. Mitt syfte var att undersöka översättningar av knepsidor som publicerades i den svenskspråkiga tidningen *Birka* och analysera de förändringar som förekommer i materialet. Jag har jämfört de finskspråkiga källtexterna med de svenskspråkiga översättningarna och studerat de förändringar som jag har excerperat. Med hjälp av exemplen på de typiska fallen behandlade jag de semantiska förändringarna med hjälp av Ingos (1990: 254) modell i tillägg, utelämnningar, betydelsenyanser och inexaktheter eller direkta fel de förändringar som jag fann i texterna.

Texter bildas av ord men är inte självständiga eller fristående av andra ord och eftersom alla texter uppstår i ett sammanhang är översättarens arbete ibland mycket krävande. Kultur, kontext och olika sätt att uttrycka sig själv erbjuder översättaren möjligheter att skapa olika slags texter. Dessa möjligheter framkallar också ansvar. Översättaren har ansvar om sitt arbete och även om man har möjlighet att skapa något nytt ska översättaren vara trogen och lojal mot källtexten så att den uppnår en motsvarande effekt som källtexten. Överföring av sakkunskap och kulturella begrepp från språk till ett annat innebär också att man ska veta hur källspråkets och målspråkets kulturer relaterar med varandra och hur bra man kan förvänta läsaren att känna igen källkulturen. Om man tänker på översättning av skönlitteratur är det sällan man läser en bok på originalspråket och även den översatta boken. Och även om man skulle läsa båda böcker, kommer man inte troligen att göra ett översättningsanalys och jämföra böckerna mening för mening. Därför finns det mera möjligheter och frihet för översättaren att använda sin egen röst i skönlitteratur än i översättning av facktexter. Därmed behöver en översättare av facktexter vara mera precis med sina ordval och tänka på textens syfte och funktion. De olika genrerna och texttyperna styr översättaren i hennes eller hans arbete och framkallar både medvetna och omedvetna val som översättaren gör under översättningsprocessen.

Knepen som fenomen är någonting som har överraskat *Niksi-Pirkka*-knepspaltens redaktörer under åren. Finländarna har varit mycket flitiga att skicka in sina knep ända

från 1974 när spalten publicerades för första gången. Det har nämligen skickats in cirka 100 000 knep till *Pirkka* varav 40 000 knep har blivit publicerade. Då kan man redan tala om ett fenomen och anse att det finns ett slags kneptradition i Finland. Oftast när man nämner namnet *Niksi-Pirkka* börjar folk redan fnittra eftersom fenomenet är bekant för finländarna.

Nu i år när man firar Finlands 100-års jubileum söker Kesko alla tiders knep. Med hjälp av sociala medier har knepkulturen och traditionen spridit ännu vidare. På *Pirkkas* webbsidor finns det hundratals olika knep som har kategoriserats och hittas med hjälp av nyckelord. Det finns även videor som demonstrerar användning av de olika redskap. Niksologen Orrenmaa har själv testat knepen innan de har publicerats vilket innebär att man kan forska i knep också på ett konkret sätt. I denna avhandling har jag fokuserat på den språkliga aspekten som tillhör också användbarheten enligt knepspaltens publikationer.

Jag antog att det åtminstone skulle finnas semantiska förändringar, eftersom de framkom också i min kandidatavhandling och de andra undersökningarna (se avsnitt 1.4) som har handlat om översättning och överföring av det semantiska innehållet. Även om att knepen enligt texttyp liknar operativa texter, såsom bruksanvisningar, skulle det inte vara väsentligt att översättaren gör förändringar som påverkar budskapet eller innehållet. Efter att ha analyserat materialet på 120 knep och deras översättningar märkte jag att det finns ännu flera förändringar än vad jag hade antagit.

Det finns sammanlagt 858 förändringar i materialet, varav 567 översättningsbyten var semantiska förändringar. Av dem kategoriserade jag enligt Ingos (1991: 254) modell 324 som tillägg, 214 som utelämnningar, 305 som betydelsenyanser eller inexaktheter och 15 som direkta fel. Det finns betydligt flera betydelsenyanser eller inexaktheter och tillägg än direkta fel och utelämnningar i materialet. Orsaker till att det finns förändringar i översättningarna beror på översättaren. Översättarens vokabulär och intresse för att producera en översättning med en motsvarande effekt beror mycket på ordval. Om man väljer det första möjliga motsvarande uttrycket kan det hända att det framkommer stilistiska skillnader. Eftersom det finns 858 förändringar i materialet, betyder det att

översättaren har gjort många förändringar, medvetet eller omedvetet. När det finns 567 semantiska förändringar betyder det att 66 % av förändringarna påverkar budskapet och innehållet på något sätt. När det är fråga om anvisningar är det inte ändamålsändligt att förändra innehållet. Resten av förändringarna, det vill säga 291 stycken förändringar var sådana som inte förändrade innehållet direkt. Även om innehållet inte var påverkat av dessa tillägg och utelämnningar kunde de ändå påverka det stilistiska utseendet av knepen. Till exempel om man tillägger flera ord kan översättningen och i detta fall knepet bli mycket längre än källtexten. Spalten i tidningarna brukar ha ett begränsat utrymme och om översättningarna har stilistiska krav ska översättaren ta hänsyn till formuleringen.

Knepen i mitt material som texter var ändå väldigt vardagliga och även om att det fanns direkta semantiska fel i översättningarna var de inte ödesdigra som skulle orsaka läsaren skador genom en felaktig anvisning. Stålhammar (2015: 39) betonar att även om några felaktiga översättningar har orsakat internationella konflikter eller gett upphov till religiösa diskussioner orsakar de flesta översättningsfel aldrig mer än undran, skratt eller irritation. Undran kan vara en aktuell känsla om man står i en trappgång i tio minuter istället för tio sekunder (se exempel 20). Även om niksologen Orrenmaa nämnde löjlighet i samband med knepen kan man anta att det ändå inte är meningen att producera översättningar som orsakar förundran för läsaren. Även orsaken till varför de finska knepen är humoristiska och de svenska översättningarna stilistiskt mera formella intresserar mig mycket. Det skulle vara intressant att forska ännu vidare i orsaker till varför stilen förändras och hur olika människor reagerar knepens humor.

Även om att Kesko har slutat med svenskspråkig kundtidning har S-gruppen ännu sina kundtidningar på båda språken. Oftast har företagen en språkstrategi eller en språkpolicy som används för att öka medvetenheten på kravet av olika språk och deras användning. Med hjälp av strategin informerar de anställda hur företaget ser språkets betydelse och användningskrav i olika situationer. Därmed skulle det vara intressant att forska i Keskos syn på språkanvändning i marknadsföring och hur mycket material de översätter och av vilken kvalitet är materialet för de svenskspråkiga kunderna. Finland och våra två språk erbjuder översättaren möjligheter och därmed också undersökningsämnen för forskarna.

LITTERATUR

Undersökningsmaterial

Orrenmaa, Anssi (2014). Birka-knep. Birka [online]. Volym 39. [Citerat 20.10.2015].
Tillgänglig: <http://www.digipaper.fi/birka/>

Orrenmaa, Anssi (2014). Niksi-Pirkka. Pirkka [online]. Volym 82. [Citerat 20.10.2015].
Tillgänglig: <http://www.digipaper.fi/pirkka/>

Litteratur

Aaltonen, Sirkku, Nestori Siponkoski & Kristiina Abdallah (2015). Alkusanat. I: Aaltonen, Sirkku, Nestori Siponkoski & Kristiina Abdallah (red.). *Käännetyt maailmat. Johdatus käänösviestintään*. Helsinki: Gaudeamus. 7–19.

Aikakausmedia (2016a). *Aikakauslehtien lukeminen* [online]. [citerat 17.2.2017].
Tillgänglig: <http://www.aikakauslehdet.fi/lukeminen/>

Aikakausmedia (2016b). *Aikakauslehtien lukeminen kuukausittain, KMT S2015/K2016* [online]. [citerat 17.2.2017]. Tillgänglig: http://www.aikakauslehdet.fi/content/Tutkimusraportit/KMT_Lukeminen/KMT_S2015K2016_aikakauslehtien_lukeminen_kuukausittain.pdf

Aikakausmedia (2017). *Pirkka. Mediakortti* [online]. [citerat 16.2.2017]. Tillgänglig: <http://www.mediakortit.fi/mediakortit/pirkka/109/#kmt-profiles>

Bhatia, Vijay K. (1993). *Analysing genre: language use in professional settings*. London: Longman.

Bhatia, Vijay K. (2004). *Worlds of written discourse. A genre-based view*. London: Continuum.

Catford, John Cunnison (1965). *A Linguistic Theory of Translation. An essay in applied linguistics*. London: Oxford University Press.

Chiaro, Delia (2010). Translation and humour, humour and translation. I: Delia Chiaro (red.) *Translation, Humour and Literature*. New York: Continuum International Publishing Group. 1–29.

Granlund, Mikaela (2012). *Poisjätöt ja lisäykset sekä niiden merkitys tekstilajin näkökulmasta Naantalin Kylpylän ja Rantasipi-ketjun esitteiden ruotsinnoksissa*. Avhandling pro gradu i modern finska. Vasa universitet.

- Havusela, Anna-Riikka (2011). *Analys av semantiska och pragmatiska förändringar i översättningar till svenska av sagor av Mauri Kunnas*. Avhandling pro gradu i svenska språket. Vasa universitet.
- Heikkinen, Vesa & Eero Voutilainen (2012). Genre - monitieteinen näkökulma. I: Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (red.). *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus. 17–47.
- Heinonen, Ari (2008). *Yleisön sanansijat sanomalehdissä* [online]. [citerat 20.3.2017]. Tillgänglig: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65724/978-951-44-7551-1.pdf?sequence=1>
- Hellspong, Lennart & Per Ledin (1997). *Vägar genom texten*. Lund: Studentlitteratur.
- Hiirikoski, Juhani (2006). Kieli kääntäjän työkaluna: lauserakenteiden merkityksestä. I: Jorma Tommola (red.). *Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineenä*. Turku: Painosalama Oy. 37–56.
- Huhtala, Paula (1995). *Från teori till praktik. Analys av översättningar från finska till svenska*. Uleåborg: Uleåborgs universitet.
- Högnabba, Cecilia (2017). *Semantiska förändringar i svenska översättningar av Narvi bastuugnars finska bruksanvisningar*. Avhandling pro gradu i svenska språket. Vasa universitet.
- Ingo, Rune (1990). *Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käänntieteteeseen*. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY.
- Ingo, Rune (1991). *Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Ingo, Rune (2007). *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Jauhiainen, Riikka (2016). *Ahdistaako? Stressaako? Kirjahyllystä saattaa löytyä henkistä hyvinvointia kaaoksen keskelle* [online]. [citerat 2.4.2017]. Tillgänglig: <http://yle.fi/uutiset/3-9017921>
- Johansson, Lars-Erik (2010). *Nygamla textvärldar – genrer och skärmbaserad textanvändning i skola och samhälle* [online]. [citerat 18.3.2017] Tillgänglig: https://www.his.se/PageFiles/35390/Johansson_Nygamla%20Textv%C3%A4rldar.pdf
- Jägerhorn, Jenny (2011). *Papperstidningen Birka flyttar ut till nätet* [online]. [citerat 27.1.2016]. Tillgänglig: <http://hbl.fi/nyheter/2011-08-17/papperstidningen-birka-flyttar-ut-till-natet>

- Järvenpää, Minna (2014). *Birka-tidning*. E-postmeddelanden till Emmi Ketola (3.3.2014).
- Kalliokoski, Jyrki (2006). Tekstilajin taju ja toisella kielellä kirjoittaminen. I: Anne Mäntynen, Susanna Shore ja Anna Solin (red.). *Genre – tekstilaji*. Tietolipas 213. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 240–265.
- Karttunen, Heli (2016). *Tuhansien vastausten kerääjä*. Toimittaja Maija Kauppinen *nimikko-palsta loppui* [online]. [citerat 29.3.2017]. Tillgänglig: <http://www.kaupunkiutiset.com/uutiset/274234-tuhansien-vastausten-keraja>
- Kesko (2003). *Niksejä kannesta kanteen - Pirkka-lehti 70 vuotta* [online]. [citerat 12.2.2017]. Tillgänglig: <http://kesko.fi/media/uutiset-ja-tiedotteet/lehdistotiedotteet/2003/nikseja-kannesta-kanteen---pirkka-lehti-70-vuotta/>
- Kesko (2011). *Niksologi testaa legendaarisia NiksiPirkan niksejä* [online]. [citerat 12.4.2016]. Tillgänglig: <http://www.kesko.fi/fi/Kaupat-ja-palvelut/Ajankohtaista/Niksologi-testaa-legendaarisia-NiksiPirkan-nikseja/>
- Kesko (2013). *80-vuotias Pirkka on edelleen Suomen luetuin lehti* [online]. [citerat 27.1.2016]. Tillgänglig: <http://www.kesko.fi/fi/Media/Tiedotteet/Lehdistotiedotteet/2013/80-vuotias-Pirkka-on-edelleen-Suomen-luetuin-lehti-/>
- Kesko (2016). *Pirkka on suomen luetuin asiakaslehti* [online]. [citerat 19.2.2017]. Tillgänglig: <http://www.kesko.fi/media/uutiset-ja-tiedotteet/lehdistotiedotteet/2016/pirkka-on-suomen-luetuin-asiakaslehti/>
- Kesko (2017a). *Kesko lyhyesti* [online]. [citerat 29.3.2017]. Tillgänglig: <http://kesko.fi/yritys/kesko-lyhyesti/>
- Kesko (2017b). *K-ryhmä juhlistaa satavuotiasta Suomea ja suomalaisten kekseliäisyyttä nikseillä: Kaikkien aikojen niksille ja niksauttajalle 10 000 euron palkinto* [online]. [citerat 12.4.2016]. Tillgänglig: <http://kesko.fi/media/uutiset-ja-tiedotteet/uutiset/2017/k-ryhma-juhlistaa-satavuotiasta-suomea-ja-suomalaisten-kekseliaisyytta-nikseilla-kaikkien-aikojen-niksille-ja-niksauttajalle-10-000-euron-palkinto/>
- Kinnunen, Tuija (2012). Käännöstiede. I: Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (red.). *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus. 581–586.
- KMT – Kansallinen mediatutkimus (2016a). *KMT 2016 lukijamäärät ja kokonaistavoittavuus* [online]. [citerat 20.3.2017]. Tillgänglig:

<http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2017/03/KMT-2016-lukijamaarat.pdf>

- KMT – Kansallinen mediatutkimus (2016b). *KMT lukijatiedote S15/K16. KMT raportoi nyt erikseen näköislehtien lukijat sanomalehdille* [online]. [citerat 18.1.2017]. Tillgänglig: <http://mediaauditfinland.fi/kmt-lukijatiedote-s15k16/>
- Koukkari, Malin (2014). *Översättning av Niksi-Pirkka*. E-postmeddelanden till Emmi Ketola (2.1.2014 och 17.1.2014).
- K-Plussa kundtjänst (2017). *Ofta frågat* [online]. [citerat 19.2.2017]. Tillgänglig: <https://www.plussa.com/sv/K-Plussas-kundtjanst/#Ofta-fragat>
- Kuiri, Kaija (2012). *Johdatus semantiikkaan*. Helsinki: Finn Lectura.
- Kumpulainen, Minna (2015). Kääntäjä – viestinnän asiantuntija. I: Aaltonen, Sirkku, Nestori Siponkoski & Kristiina Abdallah (red.). *Käännetyt maailmat. Johdatus käännösviestintään*. Helsinki: Gaudeamus. 23–39.
- Lauerma, Petri (2012). Tekstityyppi. Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (red.). *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus. 67–69.
- Lauren, Christer (1993). *Fackspråk. Form, innehåll, funktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Lauren, Christer & Marianne Nordman (1987). *Från kunskapens fukt till Babelns torn. En bok om fackspråk*. Stockholm: Svenskt Tryck.
- Ledin, Per (2001). *Genrebegreppet – en forskningsöversikt* [online]. [citerat 15.3.2017]. Tillgänglig: https://www.studentlitteratur.se/files/sites/svensksakprosa/Ledin_rapp02.pdf
- Lehtinen, Toni (2016). *Sanomalehtien digitaalisten näköislehtien suosio kasvaa* [online]. [citerat 20.3.2017]. Tillgänglig: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002920521.html>
- Makkonen-Craig, Henna (2008). Neljä näkökulmaa eräiseen tekstilajiin. Äidinkielen ylioppilaskokeen tehtävänannot 2003–2006. *Virittäjä* [online]. 2008: 2 [citerat 26.3.2017]. 207–234. Tillgänglig: http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2008_207.pdf
- Mauranen, Anna (2006). Genre, käännös ja korpus. Elämäntaito-oppaat tarkastelussa. I: Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (red.). *Genre – tekstilaji*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 214–239.

- Media Audit Finland (2016). *LT ja JA JT TARKASTUSTILASTO 2016* [online]. [citerat 11.1.2017]. Tillgänglig: <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2017/05/Levikkitilasto-2016.pdf>
- MOT Norstedts svensk ordbok (2013). [online]. [citerat 3.2.2017]. Begränsad tillgänglighet: <http://mot.kielikone.fi.proxy.tritonia.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- MOT Ruotsi ruotsi-suomi (2017). [online]. [citerat 30.1.2017]. Begränsad tillgänglighet: <http://mot.kielikone.fi.proxy.tritonia.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- MOT Ruotsi suomi-ruotsi (2017). [online]. [citerat 30.1.2017]. Begränsad tillgänglighet: <http://mot.kielikone.fi.proxy.tritonia.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- Oittinen, Riitta (2007). Tekstilaji ja strategia: Ajatuksia kaunokirjallisuudesta kääntämisestä. I: Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (red.). *Alussa oli käänös*. Tampere: Tampere University Press. 165–185.
- Onikki-Rantajääskö, Tiina & Mari Siirainen (2008). Johdannoksi. I: Tiina Onikki-Rantajääskö ja Mari Siirainen (red.). *Kieltä kohti*. Helsinki: Otava. 8–23.
- Orrenmaa, Anssi (1997). *Pirkka niksit ja niksologia*. Jyväskylä: Gummerus.
- Orrenmaa, Anssi (2005). *Pirkan tehoniksit*. Keuruu: Otava.
- Orrenmaa, Anssi (2006). *Pakkoruotsia på Pirkka. Birka knep*. Helsinki: Otava.
- Orrenmaa, Anssi (2009). *Niksi-Pirkka. Pirkka* [online]. Volym 77: 4. [Citerat 10.4.2016]. 79. Tillgänglig: <http://www.digipaper.fi/pirkka/27166/>
- Orrenmaa, Anssi (2012). *Niksi-Pirkka. Pirkka* [online]. Volym 80: 4. [citerat 14.2.2016]. 73. Tillgänglig: <http://www.digipaper.fi/pirkka/86040/>
- Pedigree (2015). *Förbered för din nya hund* [online]. [citerat 15.2.2017]. Tillgänglig: <https://www.pedigree.se/hund-och-valpvard/forbered-for-din-nya-hund/forbered-for-din-nya-hund-eller-valp>
- Pietikäinen, Sari & Anne Mäntynen (2009). *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pirkka (2016). *Pirkka uudistui* [online]. [citerat 2.4.2016]. Tillgänglig: <https://www.pirkka.fi/170522-pirkka-uudistui>
- Pirkka (2017). *Tuhansien #niksienmaa* [online]. [citerat 21.3.2017]. Tillgänglig: <https://www.pirkka.fi/niksienmaa/esittely>
- Puurtinen, Tiina (2007). Käännösten hyväksyttävyyden tutkimus. I: Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (red.). *Alussa oli käänös*. Tampere: Tampere University Press. 82–94.

- Rahtu, Toini (2011). Tekstilaji on työkalu. I: Leena Immonen, Mari Pakkala-Weckström, & Inkeri Vehmas-Lehto (red.). *Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab. 11–27.
- Rasku, Päivi (2013). *Översättningskritisk analys av den finska översättningen av Hästägarens handbok*. Avhandling pro gradu i svenska språket. Vasa universitet.
- Rautio, Maria (2013). *Niksologi tutkimuksistaan: Sukkahousuissa on edelleen eniten niksiominaisuuksia* [online]. [citerat 12.4.2016]. Tillgänglig: <http://ylex.yle.fi/uutiset/popuutiset/niksologi-tutkimuksistaan-sukkahousuissa-on-edelleen-eniten-niksiominaisuuksia>
- Reiss, Katharina & Hans J. Vermeer (1986). *Mitä kääntäminen on? Teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ritchie, Graeme (2010). Linguistic factors in humour. I: Delia Chiaro (red.). *Translation, Humour and Literature*. New York: Continuum International Publishing Group. 33–48.
- Salmi, Leena (2010). ‘Translations around us’ – the amount of translated text *in everyday life* [online]. [citerat 19.3.2017]. Tillgänglig: https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/40746/Salmi_MikaEL2010.pdf
- Sanomalehtien Liitto (2016). *Sanomalehtien kärkiasema luotettavimpana mediana vahvistui* [online]. [citerat 20.3.2017]. Tillgänglig: <http://www.sanomalehdet.fi/ajankohtaista/uutiset/sanomalehtien-k%C3%A4rkiasema-luotettavimpana-mediana-vahvistui>
- Saukkonen, Pauli (1984). *Mistä tyyli syntyy*. Juva: WSOY.
- Saukkonen, Pauli (2001). *Maailman hahmottaminen teksteinä. Tekstirakenteen ja tekstilajien teoriaa ja analyysia*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Saukkonen, Pauli (2012). Tekstilajien systematiikka. I: Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (red.). *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus. 240–254.
- Shore, Susanna & Anne Mäntynen (2006). Johdanto. I: Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (red.). *Genre – tekstilaji*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 9–41.
- Simola, Piia (2012). *Sensuuri iski – Näitä niksejä ei julkaistu Niksi-Pirkka-palstalla* [online]. [citerat 12.4.2016]. Tillgänglig: <http://www.studio55.fi/tastapuhutaan/article/sensuuri-iski---naita-nikseja-ei-julkaistu-niksi-pirkka-palstalla/129150>

- Solin, Anna (2006). Genre ja intertekstuaalisuus. I: Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (red.). *Genre - tekstilaji*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 72–95.
- Sorvali, Irma (1983). *Översättandets teori och praktik*. Helsingfors: Gaudeamus.
- Stålhammar, Mall (2015). *Att översätta är nödvändigt*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Sunnari, Marianna. (2006). Kääntäjän ja tulkin kielitaito. I: Jorma Tommola (red.). *Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälteenä*. Turku: Painosalama Oy. 25–36.
- Svenska Akademiens ordlista (2006). *SAOL 13* [online]. [citerat 11.1.2017]. Tillgänglig: http://sok.saol.se/Saol13_Sidor2.pl?ord=a&grad=M
- Svensk ordbok (2009). *Utgiven av Svenska Akademien. A-L*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Swales, John M. (1990). *Genre analysis: English in academic and research setting*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Taavitsainen, Irma (2006). Genredynamiikka aikaperspektiivissä. I: Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (red.). *Genre - tekstilaji*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 266–282.
- Tiittula, Liisa (2011). *Johdatusta kääntämiseen ja käänntieteeseen* [online]. [citerat 21.2.2016]. Tillgänglig: <http://www.helsinki.fi/saksa/johdatustakaantamiseen/saksa-johdatustakaantamiseen.pdf>
- Tilastorekisterikeskus (2016). *Väestö. Väestörakenne* [online]. [citerat 18.1.2017]. Tillgänglig: http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#väestökielenmukaan
- Tommola, Jorma (2006). Muoto ja merkitys kääntämisessä ja tulkkauksessa. I: Jorma Tommola (red.). *Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälteenä*. Turku: Painosalama Oy. 9–24.
- Tuhansien niksien maa. K-ryhmä. Reetta Aalto, Imppu Tiirikainen, Yrjö Nieminen. Mjolk. Nelonen, (11.02.2017).
- Uusi Suomi (2011). *Pirkka-lehti jyrää – 2 918 000 lukijaa* [online]. [citerat 25.12.2016]. Tillgänglig: <http://www.uusisuomi.fi/kulttuuri/109761-pirkka-lehti-jyraa-%E2%80%932-918-000-lukijaa>
- Vehmas-Lehto, Inkeri (1999). *Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännteteoriaan*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

- Vehmas-Lehto, Inkeri (2008). Onko käänöstutkimuksessa särmää? I: Irmeli Helin & Hilka Yli-Jokipii (red.) *Kohteena käänös. Uusia näkökulmia kääntämiseen ja tulkauksen tutkimiseen ja opiskelemiseen*. Helsinki: Helsingin yliopisto. 13–44.
- Vehmas-Lehto, Inkeri (2010). *Termit kääntäjän näkökulmasta* [online]. [citerat 23.3.2017]. Tillgänglig: http://www.vakki.net/publications/2010/VAKKI2010_Vehmas-Lehto.pdf
- Vihonen, Inkaliisa & Leena Salmi (2007). *Arjen käänöstekstien jäljillä. Käännökset ympärillämme -hankkeen jatkoa* [online]. [citerat 19.3.2017]. Tillgänglig: <https://www.sktl.fi/@Bin/41152/Vihonen+Salmi.pdf>
- Voutilainen, Eero (2012a). Rekisteri. I: Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (red.). *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus. 70–76.
- Voutilainen, Eero (2012b). Tyyli. I: Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (red.). *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus. 77–87.
- Wikipedia (2015). *Wikipedia: Slumpartiklar* [online]. [citerat 10.11.2016]. Tillgänglig: <https://sv.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Slumpartiklar>
- WSOY Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja (2007). Helsinki: WSOY.
- YLE Kuningaskuluttaja (2009). *Turhasta jonotuksesta ei kannata maksaa* [online]. [citerat 18.1.2017]. Tillgänglig: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/09/24/turhasta-jonotuksesta-ei-kannata-maksaa>
- Åker Birka (2017). *Kontaktuppgifter* [online]. [citerat 19.2.2017]. Tillgänglig: <https://maatilampirikka.fi/sv/content/kontaktuppgifter>